

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

Evidenčné číslo: 105003/B/2021/36109009327446276

**VÝVOJ ZAHRANIČNEJ POLITIKY
TURECKA POČAS ERDOGANOVEJ ÉRY**

Bakalárska práca

2021

Richard Vojtek

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

**VÝVOJ ZAHRANIČNEJ POLITIKY
TURECKA POČAS ERDOGANOVEJ ÉRY**

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy

Študijný odbor: Ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných politických vzťahov

Vedúci záverečnej práce: Ing. Andrej Zrak

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som záverečnú prácu vypracoval samostatne, a že som uviedol všetku a zároveň jedinú použitú literatúru.

V Bratislave, 2021

.....

Richard Vojtek

Pod'akovanie

Ďakujem vedúcemu bakalárskej práce, Ing. Andrejovi Zrakovi za jeho zmysluplné rady a pripomienky, ktoré mi pomohli k jej úspešnému dokončeniu.

ABSTRAKT

Vojtek, Richard: Vývoj zahraničnej politiky Turecka počas Erdoganovej éry. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných politických vzťahov. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Andrej Zrak. Bratislava: FMV EU, 2020, počet strán 49.

Cieľom záverečnej práce je analyzovať vývoj zahraničnej politiky Turecka počas Erdoganovej éry. Práca pozostáva z troch kapitol a obsahuje dva grafy. Prvá kapitola je venovaná stručnej histórii vývoja Turecka od Osmanskej ríše až po sekulárny štát na čele s vládou stranou AKP a jej zakladateľom, bývalým predsedom vlády a aktuálnym prezidentom, Recepom Tayyipom Erdoganom. Druhá kapitola opisuje riadenie zahraničnej politiky Turecka na príkladoch vzájomných vzťahov s vybranými krajinami v rámci určitých konfliktov. Záverečná kapitola sa zaoberá tureckým členstvom vo vybraných medzinárodných organizáciách a vysvetľuje význam Turecka v nich. Výsledkom skúmanej problematiky je prehľad vývoja zahraničnej politiky Turecka počas obdobia Erdoganovho vládnutia, pričom sa počas tohto obdobia zahraničné vzťahy medzi Tureckom a vybranými krajinami zhoršili. Zistili sme, že Turecko je významnou súčasťou medzinárodnej politiky, medzinárodného obchodu a jeho kooperácia s ostatnými krajinami v riešení globálnych otázok je žiadúca.

Kľúčové slová: Recep Tayyip Erdogan, Turecko, AKP, medzinárodné vzťahy

ABSTRACT

Vojtek, Richard: Development of Turkey's foreign policy during the Erdogan Era. - University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Political Relations. - Thesis supervisor: Ing. Andrej Zrak. Bratislava: FMV EU, 2020, number of pages 49.

The aim of the final work is to analyze the development of Turkish foreign policy during the Erdogan era based on Turkey's behavior in the international community and international organizations. The work consists of three chapters and contains two graphs. The first chapter is devoted to a brief history of the development of Turkey from the Ottoman Empire to its present form, led by the ruling AKP and its founder, former prime minister and current president, Recep Tayyip Erdogan. The second chapter describes the management of Turkey's foreign policy on the examples of behavior towards selected countries in certain conflicts. The final chapter deals with Turkish membership in selected international organizations and explains the importance of Turkey in them. The result of the research issue is an overview of the development of Turkey's foreign policy during the period of Erdogan's rule, while during this period, foreign relations between Turkey and selected countries deteriorated. We have found that Turkey is an important part of international politics and international trade, and its cooperation with other countries in addressing global issues is desirable.

Key words: Recep Tayyip Erdogan, Turkey, AKP, international relations

Obsah

Úvod	8
Ciele a metodika.....	10
1 Vývoj od Osmanskej ríše po Turecko	12
1.1 Prehľad hlavných udalostí Turecka a jej zahraničnej politiky ako sekulárneho štátu.....	13
1.2 Turecko ako rastúca regionálna a svetová mocnosť	15
1.3 Začiatky Recepta Tayyipa Erdogana v politike	16
2 Zahraničná politika počas Erdoganovej éry vládnutia.....	21
2.1 Turecká mäkká sila v zahraničnej politike.....	22
2.2 Turecký vývoj zahraničnej politiky vo vzťahu k USA v kontexte občianskej vojny v Sýrii.....	22
2.3 Turecký vývoj zahraničnej politiky vo vzťahu k Rusku v kontexte občianskej vojny v Sýrii.....	24
2.4 Turecké zahraničné vzťahy s krajinami dnes	27
2.5 Zahraničné vzťahy medzi Tureckom a USA.....	28
2.6 Zahraničné vzťahy medzi Tureckom a Ruskom	29
2.7 Zahraničné vzťahy medzi Tureckom a Európskou úniou	30
2.8 Náhorný Karabach	31
2.9 Turecko–grécky konflikt.....	33
3 Turecko ako člen medzinárodných organizácií	35
3.1 OSN v Turecku	35
3.2 Turecko vo WTO a WB	36
3.3 Turecko v G-20	38
3.4 OECD a Turecko.....	38
3.5 NATO a Turecko.....	39
3.6 Turecko v D-8	39
3.7 Turecko a OBSE	40
Záver	42
Zoznam použitej literatúry	44

Úvod

Turecká entita prešla počas svojej existencie zložitou premenou, vďaka ktorej sa sformovala do dnešnej podoby. Osmanská ríša zažila vo svojej histórii nespočetne množstvo úprav, ktoré ju dokázali postupne zmeniť do sekulárneho štátu Turecko. V dnešnej dobe sme svedkami veľkého množstva konfliktov, ktoré vznikajú z dôvodu geopolitických záujmov niekoľkých krajín na svete. Doba sa zmenila a s ňou aj formy vlád a ich spôsoby dosahovania geopolitických záujmov. Osmanská ríša sa zmenila na sekulárny štát, kedysi dosahovala vlastné záujmy vojnami, dnes už nie. To, čo sa nezmenilo, sú subjekty, ktoré ovplyvňujú globálne dianie vo svete. V súčasnosti sú hlavnými tvorcami medzinárodných vzťahov naďalej tie subjekty, ktoré nimi boli aj v minulosti. Medzinárodné vzťahy, ktoré sa dotýkajú nás všetkých, štáty zlepšujú alebo zhoršujú práve pomocou ich zahraničnej politiky.

Turecko je jednou z tých krajín, ktoré sa usilujú o ovplyvňovanie svetového dejstva pomocou svojej zahraničnej politiky. Hlavným dôvodom súčasného angažovania Turecka do diania vo svete je prebiehajúca vláda politickej strany AKP na čele s jej zakladateľom, bývalým predsedom vlády a súčasným prezidentom Recepom Tayyipom Erdoganom. Turecký prezident vládne v Turecku už osemnásť rokov a jeho vládnutie, počas ktorého dosiahol veľa zmien v domácej a zahraničnej politike stále pokračuje. Počas Erdoganovej éry zažíva Turecko vo svojom vývoji významné zmeny, ktoré menia aj zahraničnú politiku Turecka a tá má dopad na ostatné krajiny. Turecko sa stalo už v minulosti zmluvnou stranou viacerých významných medzinárodných organizácií. Preto považujeme tento štát za významný subjekt medzinárodného práva. Jeho členstvo v medzinárodných organizáciách a kooperácia v kľúčových otázkach dôležitých pre zvyšovanie kvality života a zachovanie bezpečnosti vo svete, je nevyhnutnosťou.

Prvá kapitola prináša zhrnutie komplikovanej histórie Turecka, pretože dnešná zahraničná politika je sčasti ovplyvnená aj jej historickými udalosťami. Začiatok prvej kapitoly iba veľmi stručne opisuje vývoj Osmanskej ríše až po Tureckú republiku, nakoľko toto obdobie nie je hlavnou témou práce. Druhá časť opisuje hlavné udalosti 20. storočia v domácej a zahraničnej politike Turecka a poukazuje na rastúci potenciál Turecka na Blízkom východe. Záver prvej kapitoly nám charakterizuje vládnu stranu AKP, jej zakladateľa Erdogana a približuje nám ako sa dostal k moci.

Druhá kapitola skúma zahraničnú politiku Turecka od nástupu Erdogana do vlády,

pričom dôraz kladie Erdoganovmu riadeniu zahraničnej politiky voči USA a Rusku v rámci občianskej vojny v Sýrii, pretože práve na nej je možné tureckú zahraničnú politiku dokonale analyzovať. Druhá časť kapitoly spomína súčasné vzťahy Turecka s Ruskom, USA a Európskou úniou. Vzťahy medzi nimi dokazuje na základe udalosti, ktoré stav súčasných vzťahov medzi krajinami zapríčinili. Záver kapitoly sa venuje vybraným konfliktom, v ktorých sa angažuje Turecko. To tiež odzrkadľuje spôsob vedenia zahraničnej politiky Turecka, ktorá je nosnou témou bakalárskej práce.

Posledná kapitola spomína významné medzinárodné organizácie, ktorých je Turecko členom. Jej cieľom je objasniť tureckú zahraničnú politiku na základe postavenia, význame alebo názoroch tureckej vlády v medzinárodných organizáciách. Poukazuje na silné postavenie Turecka v medzinárodných vzťahoch a potrebu jeho spolupráce s ostatnými štátmi v rámci politických, ekonomických a bezpečnostných otázok.

Ciele a metodika

Základným cieľom bakalárskej práce je charakterizovať vývoj zahraničnej politiky Turecka počas Erdoganovej éry. Všimame si, že Turecko je veľkou ekonomikou s veľkou rozlohou, armádou a zastúpením vo viacerých medzinárodných organizáciách. Disponuje bohatou históriou a jej riadenie zahraničnej politiky má vplyv na dianie vo svete. Turecká zahraničná politika vedená Erdoganom je chaotická a dotýka sa aj štátov Európskej únie, z toho dôvodu považujeme jej vysvetlenie za dôležité.

Aby sme naplnili náš cieľ, rozdelili sme bakalársku prácu na 3 kapitoly a každú kapitolu na podkapitoly pre lepšie pochopenie. Zahraničnú politiku Turecka sme skúmali rôznymi spôsobmi, pre jej čo najlepšie vysvetlenie. Teoretická časť vysvetľuje históriu vzniku dnešného Turecka a neskôr nástup vládnej strany AKP a Erdogana do vlády. Táto časť umožňuje lepšie pochopiť politické myslenie tureckého národa a samotného Erdogana, od ktorého sa odvíja smerovanie zahraničnej politiky Turecka. Nasledujúca kapitola nám prináša odpovede na otázky zahraničnej politiky Turecka pomocou podrobného analyzovania zahraničných vzťahov Turecka s EÚ, Ruskom a USA v kontexte občianskej vojny v Sýrii. Opisuje tiež aktuálny stav zahraničných vzťahov medzi týmito subjektami, na základe aktov zahraničnej politiky Turecka. V poslednej kapitole neskúmame vzťahy medzi krajinami, ale zahraničnú politiku na základe jeho postavenia, významu alebo názorov vo významných organizáciách, ktorej je členom

Čiastkovým cieľom je poukázať na pozitívny a neskôr negatívny vývoj domácej politiky počas Erdoganovej éry z demokratického aj ekonomického hľadiska, čo tiež súvisí s niektorými zmenami v zahraničnej politike.

Z dôvodu limitovaného rozsahu bakalárskej práce nie je možné analyzovať všetky akty odhaľujúce zahraničnú politiku Turecka. Avšak, práca sa zaoberá hlavnými aktmi, udalosťami a konfliktmi, na ktorých je možné najprecíznejšie analyzovať zahraničnú politiku Turecka počas Erdoganovej éry.

Hlavnou metodikou použitou pri písaní bakalárskej práce je analýza, pomocou ktorej sme dokázali čo najlepšie rozobrať a vysvetliť riadenie tureckej zahraničnej politiky. Ďalšou dôležitou metodikou, ktorá je použitá je komparácia. Pomocou komparácie zahraničných vzťahov medzi Tureckom a vybranými krajinami sme identifikovali charakter tureckej zahraničnej politiky.

Práca bola vypracovaná knižnými a internetovými zdrojmi, ale aj článkami v odborných časopisoch a publikáciami vydanými tureckým ministerstvom zahraničných vecí a medzinárodnými organizáciami.

Teoretická časť, ktorá obsahuje hlavne históriu, je vypracovaná najmä odbornými knižnými zdrojmi. Druhá kapitola kladie dôraz na knižný zdroj „The Sultan“ od jeho autora Sonera Cagaptaya, ktorý je vyštudovaným historikom, odborníkom na tureckú politiku a aktuálne riaditeľom tureckého výskumného programu na Washingtonskom inštitúte pre politiku Blízkeho východu. Tretia kapitola je vypracovaná najmä na základe publikácií a štatistík vydaných tureckým ministerstvom zahraničných vecí a medzinárodných organizácií.

Získavanie informácií k danej téme sme vykonávali pomocou zahraničných zdrojov, z dôvodu nedostatočného množstva odborného materiálu v slovenskom jazyku.

1 Vývoj od Osmanskej ríše po Turecko

V 13. storočí postupujúce mongolské kmene vyhnali turecké kmene na západ. Vyhnané turecké kmene sa usídlili vedľa Byzantskej ríše a ich spolunažívanie s kresťanmi na spoločnej hranici bolo spočiatku mierumilovné. V roku 1302 nastala radikálna zmena. Jej hlavným tvorcom bol Osman I., prvý osmanský vládca, ktorý zhromaždil skupinu nacionalistického vojska a zaumienil si rozšíriť ríšu dobytím Byzantskej ríše, ktorá sa v tom období nachádzala v oblasti dnešného Izmitu.

O skutočnej podobe Osmanského štátu môžeme hovoriť až za vlády Orhana I., syna Osmana I., ktorý zaviedol v Osmanskej ríši štátnu správu, pričom boli vytvorené aj prvé peniaze v podobe strieborných mincí, armáda a jej najdôležitejšia súčasť nazývaná ako Janičiari. V tomto období sa vymenilo množstvo ďalších osmanských vládcov, vrátane Bayezida I., počas ktorého vlády sa turecké kmene zmocnili takmer celého Balkánu. Tým sa docielilo zjednotenie všetkých tureckých kmeňov, ktoré boli dovtedy rozdrobené do viacerých tureckých emirátov. To malo za následok zjednotenie celej Anatólie.

Počas nasledujúcich desaťročí viedli Osmani ustavičné bitky proti Byzantskej ríši. Najvýznamnejším bol rok 1453, rok kedy bol Osmanmi dobytý Konštantínopol a spolu s ním Chrám Svätej múdrosti, známy aj ako Hagia Sofia. Dovtedy slúžil ako byzantský kresťanský chrám, no po dobití začal slúžiť ako turecká moslimská mešita. Toto obdobie bolo pre Osmanskú ríšu najúspešnejšie, nakoľko vyhrala viacero dôležitých bitiek v Európe. Konkrétne v Belehrade, Rodose alebo Budíne a podmanila si celý Balkán až po strednú Európu. Okrem toho dobyla aj sever Afriky.

Po období rozmachu nasledovalo v histórii Osmanskej ríše obdobie úpadku. Osmani prestali útočiť, začali sa brániť a celá Osmanská ríša sa začala rozpadáť. Hlavnou príčinou rozpadu Osmanskej ríše sa stali bitky s Peržanmi v dnešnom Azerbajdžane, bitky pri Viedni v roku 1863 a tiež viaceré prehry s Ruskom v oblasti Krymu. Okrem bitiek spôsobili rozpad ríše aj povstania v dnešnej Sýrii a vnútorné finančné ťažkosti samotnej ríše. Definitívne ukončenie obdobia osmanskej prítomnosti v juhovýchodnej Európe nastalo počas prvej svetovej vojny, v čase, keď spolu Bulharsko, Srbsko, Grécko a Čierna hora vyhrali v roku 1912 rozhodujúcu balkánsku vojnu proti Osmanskej ríši. O 10 rokov neskôr ríša definitívne zanikla a vzniklo Turecko ako sekulárny štát.¹

¹ HITZEL FRÉDĚŘIC. *Osmanská ríše*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny. 2005. s.21-25. ISBN 80-7106-567-6.

1.1 Prehľad hlavných udalostí Turecka a jej zahraničnej politiky ako sekulárneho štátu

Osmanskú ríšu vystriedal zrod Tureckej republiky. Prvým tureckým prezidentom sa stal v roku 1923 turecký nacionalista, zakladateľ sekulárneho štátu, Mustafa Kemal Atatürk. Z jeho mena je odvodené pomenovanie ideológie „kemalizmus“, pričom ideológia spočívala v založení tureckého sekulárneho štátu. Atatürk zastával funkciu prezidenta aj v rokoch 1927, 1931 a 1935 až do svojej smrti v roku 1938. V tomto období prešlo Turecko doposiaľ najradikálnejším programom spomedzi ostatných islamských krajín.

Po jeho smrti sa stal predsedom vlády generál Ismet İnönü, ktorý sa pokúšal o modernizáciu a sekularizáciu Turecka, bol úspešným rozširovateľom kemalizmu a jeho implementácie do riadenia krajiny. Ženám bolo umožnené voliť a v roku 1924 prijal parlament novú ústavu. Ústava zatiaľ nespomínala žiadnu ochranu ľudských práv a Ústavný súd ešte nebol zriadený, ale obsahovala znaky del'by moci a to bol veľký krok k modernému právnemu štátu.

Do roku 1929 dosahovala turecká ekonomika neustále pasívne saldo obchodnej bilancie. Turecké hospodárstvo vykazovalo straty. Jedným z hlavných dôvodov bolo súkromné vlastníctvo časti infraštruktúry, najmä štátnych železníc a výrazný pokles ceny pšenice, ktorá predstavovala hlavnú komoditu tureckého exportu. Rok 1932 bol začiatkom ekonomického rastu, štát vykazoval znaky aktívneho salda obchodnej bilancie, keď krajina začala s odkupom významnej časti infraštruktúry do štátneho vlastníctva. Najväčší vzájomný obchod vykazovalo Turecko s Nemeckom. Tureckej vláde sa tiež podarilo znížiť závislosť na dovoze dôležitých komodít, konkrétne cukru, bavlny a múky. Druhá svetová vojna však túto skutočnosť zlepšovania ekonomiky ukončila.

Turecká zahraničná politika bola počas druhej svetovej vojny vypočítavá. V rokoch 1939, 1943 a 1946 bol naďalej predsedom vlády Ismet İnönü, ktorý zachoval neutralitu Turecka, ale skutočnosť že Grécko kapitulovalo, vyvolalo v Turecku obavy. Turecko v dôsledku obáv podpísalo s Nemeckom dohodu o priateľstve. Keď bolo zjavné, že Nemecko prehrá so Sovietskym zväzom kľúčovú bitku pri Stalingrade, Turecko sa začalo od Nemecka dištancovať. Následne Turecko v roku 1945, na záver druhej svetovej vojny, vyhlásilo Nemecku a Japonsku vojnu. Hlavným zámerom takéhoto aktu zahraničnej politiky bolo zlepšenie charakteru samotného Turecka, čo bolo aj úspešné, pretože Turecko sa stalo súčasťou OSN.

V roku 1950 vyhrala voľby nová strana, zvaná Demokratická strana. Predsedom vlády sa stal Adnan Menderes. Turecká zahraničná politika začala byť pro-americky a pro-

európsky smerovaná. Dôkazom prozápadného smerovania bol vstup do NATO v roku 1951 spolu s Gréckom, vyslanie tureckej armády na pomoc USA v rámci Kórejskej vojny alebo žiadosť o pripojenie Turecka do Európskeho spoločenstva.² Do roku 1960 vrátane sa zvyšovala kritika obyvateľstva z dôvodu zlého štýlu riadenia Demokratickej strany. Koniec obdobia vlády Demokratickej strany nastal v dôsledku ničenia demokracie v štáte vďaka cenzúre alebo zákazu novín. Akty ničiace demokratické hodnoty sekulárneho štátu mala na svedomí vyšetrovacia komisia zriadená vládou.

V dôsledku týchto skutočností prebehol v Turecku prvý puč. Puč bol vykonaný tureckými ozbrojenými silami, z dôvodu nespokojnosti ľudu s vládnuou stranou, vykonávajúcou praktiky podkopávajúce demokratické princípy právneho štátu. Moc v Turecku prevzal výbor národnej jednoty.

Hlavným úspechom vlády výboru národnej jednoty bola tvorba novej ústavy. Ústava rozdelila veľké národné zhromaždenie na dve komory (dolnú snemovňu a senát) a vytvorila Ústavný súd a radu vyšších sudcov a prokurátorov.

Obdobie rokov 1965 až 1980 boli znakom politickej nestability a neschopnosti vzájomnej spolupráce politických strán Turecka, z dôvodu čoho sa v Turecku vystriedalo niekoľko vlád v krátkom čase. Obdobie rokov 1960 - 1980 znamenalo rivalitu medzi predsedom Republikánskej ľudovej strany Bülentom Ecevitom, ktorý bol lídrom ľavice a predsedom Strany spravodlivosti Süleymanom Demirelom, ktorý bol lídrom pravice. V tomto období došlo k výraznej polarizácii medzi ľavicou a pravcou.

Obaja politici súperili o hlasy občanov. Ecevit si svoju popularitu a status nacionalistu medzi občanmi zvýšil napríklad inváziou na Cyprus a povolením pestovania ópia aj napriek zákazu USA. Obaja rivali svojim spôsobom podporovali islam v republike. Kým Demirel sa vyjadroval o Turecku, že je sekulárna republika, ale jej obyvateľstvo je takmer stopercentne islamské, Ecevit nemal problém vytvoriť koalíciu s islamistom Necmettinom Erbakanom, ktorý bol vodca Strany národnej spásy. Tento súboj ukončil v roku 1980 druhý vojenský puč, po ktorom bolo vedúcim politik zakázané angažovanie v politike a strany, ktoré riadili boli rozpustené.

Po puči sa stal predsedom vlády ekonomický reformátor a predseda strany Vlast', Turgut Özal. Dôkazom, že sa v ekonomike vyznal bol aj fakt, že bol zamestnancom Svetovej banky. V Turecku podporoval liberalizáciu obchodu a prvky trhovej ekonomiky. Jeho zahraničná politika bola založená na prozápadnom smerovaní krajiny. Počas svojej

²KREISER KLAUS, Neumann K. CHRISTOPH. *Dějiny Turecka*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny. 2010.s. 184-205. ISBN 978-80-7422-012-8.

vlády sa pokúšal aj o vstup Turecka do Európskeho spoločenstva.³ Súčasťou jeho politiky bolo aj zlepšovanie vzájomných vzťahov s krajinami bývalého Turecka a snažil sa zlepšovať práva kurdskej menšiny v Turecku. V ďalších rokoch sa nič významnejšie neudialo, vystriedalo sa zopár predsedov vlády a medzi nimi opäť Ecevit a Derimel.

V 90. rokoch sa začal objavovať na politickej scéne Necmetin Erbakan a Recep Tayyip Erdogan, ktorý v roku 2002 zvíťazil v tureckých voľbách a vládne dodnes.⁴

1.2 Turecko ako rastúca regionálna a svetová mocnosť

V časoch keď Turecko iba vznikalo ako sekulárny štát, ešte nezohrával tento štát na Blízkom východe dôležitú úlohu. Postupom času si začali nasledujúci lídri krajiny uvedomovať silu Turecka a začali sa viac angažovať do riešenia konfliktov v regióne Blízkeho východu. Politici si začínali byť vedomí geopolitickej sily Turecka začiatkom 70. rokov a rokmi ich presvedčenie o sile tureckej zahraničnej politiky stúpalo.

Explóziu presvedčenia o geopolitickej sile Turecko zažilo od obdobia, kedy vyhrala voľby Strana spravodlivosti a rozvoja, ktorej zakladateľom bol Recep Tayyip Erdogan. Politická strana prišla s novou víziou, byť sebaistou, suverénnou regionálnou mocnosťou, ktorá by dokázala byť nezávislá od západných štátov. Mocnosť, ktorá by nemala byť závislá na USA, pretože ekonomika Turecka v období studenej vojny ťažila z Marshallovoho plánu, ktorý predstavoval ekonomickú pomoc od USA v podobe finančnej injekcie, ktorá pomáhala Turecku zrekonštruovať vojnu zničenú ekonomiku po 2. svetovej vojne. Turecká ekonomika bola nepriamo závislá aj na západoeurópskych štátoch, pretože významnú čiastku príjmu do tureckého štátneho rozpočtu v tomto období predstavovali remitencie od tureckých obyvateľov zo západoeurópskych krajín, do ktorých Turci cestovali za prácou, pretože západná Európa nedisponovala po 2. svetovej vojne dostatkom práceschopného obyvateľstva.

Turecko malo predpoklady na to, byť regionálnou mocnosťou Blízkeho východu z viacerých dôvodov. V prvom rade treba spomenúť, že predpoklady začalo nadobúdať od obdobia 90. rokov a neskôr začiatkom vládnutia Erdogana, kedy si krajina prešla významnými ekonomickými reformami. Významné ekonomické reformy boli odštartované z dôvodu predstavy, že Turecko by sa mohlo stať súčasťou Európskej únie. Reformy zaručili Turecku silný ekonomický rast. Boli to reformy, ktoré vo všeobecnom poňatí

³Encyclopaedia Britannica: *Turgut Özal* [online] [cit.2020-11-20]. dostupné na internete: <<https://www.britannica.com/biography/Turgut-Ozal>>

⁴ KREISER KLAUS, Neumann K. CHRISTOPH. *Dějiny Turecka*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny. 2010.s. 206-220. ISBN 978-80-7422-012-8.

viedli k liberalizácii tureckej ekonomiky. Medzi hlavné reformy zaraďujeme privatizáciu štátnych podnikov, pričom práve to bolo predtým považované za jeden z najhlavnejších problémov tureckej ekonomiky. Ďalšie reformy dosiahli zlepšenie investičného prostredia a modernizáciu infraštruktúry, ktorá podporila vývoz produktov. Medzi produkty, ktoré boli vyvážené patrili aj tie, ktoré dosiahli finalizáciu produktu. Práve z toho dôvodu bol štát schopný dosahovať v zahraničnoobchodnej výmene tovarov aktívne saldo, a tým aj ekonomický rast.

V prvých rokoch Erdoganovej vlády dosiahlo Turecko vo svetovom meradle pozíciu sedemnástej najväčšej ekonomiky sveta a druhej najväčšej ekonomiky Blízkeho východu.⁵ Podľa rebríčka Svetovej banky z roku 2019 sa turecká ekonomika podľa výšky HDP nachádzala na devätnástom mieste svetovo, umiestnená hneď za Saudskou Arábiou. To znamená, že si Turecko udržalo pozíciu druhej najväčšej ekonomiky Blízkeho východu.⁶

Turecko nedisponuje energetickými zdrojmi, ale má dôležitú transportnú úlohu, z ktorej turecká ekonomika profituje. Turecko profituje vďaka svojej strategickej polohe na území bohatom na nerastné energetické bohatstvo, konkrétne na Blízkom východe a území Kaspického regiónu. Dané územie považujeme za strategické, pretože Turecko cez neho transportuje nerastné bohatstvo, najmä ropu a zemný plyn do okolitých krajín. Turecké územie leží približne 3 % aj na území Európy a európske štáty cez Turecko dovážajú ropu a zemný plyn.

Vďaka uvedeným reformám spusteným začiatkom Erdoganovej vlády, jeho spôsobu vládnutia od začiatku až dodnes a geografickým podmienkam Turecka môžeme dnes pokladať Turecko za svetovú a regionálnu mocnosť, ktorá má tendencie ovplyvňovať zahraničnú politiku. V neposlednom rade, Turecko disponuje jednou z najväčších armád sveta a druhou najväčšou armádou v rámci Severoatlantickej aliancie (NATO).⁷

1.3 Začiatky Recepta Tayyipa Erdogana v politike

Turecko je zásadne pravicovo orientovanou krajinou. V rokoch 1950 až 2002, ktorý je rokom, kedy sa dostal k moci Recep Tayyip Erdogan, riadili Turecko prevažne stredopravicové politické strany. Platforma stredopravicových strán predstavovala v oblasti

⁵ PONÍŽILOVÁ MARTINA: *Regionální řád a mocnosti blízkého východu*. Praha : Nakladatelství Dokořán. 2016. s.136-139. ISBN 978-80-7363-813-9.

⁶WORLD BANK.: World domestic product 2019 [online] [cit.2020-11-21]. dostupné na internete: <databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf>

⁷ PONÍŽILOVÁ MARTINA: *Regionální řád a mocnosti blízkého východu*. Praha : Nakladatelství Dokořán. 2016. s.140. ISBN 978-80-7363-813-9.

hospodárstva trhovú ekonomiku a v oblasti zahraničnej politiky prozápadné smerovanie. Hlavnými lídrami stredopravicových strán sa stali Süleyman Demirel a Turgut Özal, ktorí dokázali implementovať ich prozápadné pohnútky aj do praxe. Demokratická strana, v ktorej úradoval Süleyman Demirel, zapríčinila vstup Turecka do NATO v časoch studenej vojny a zlepšenie vzťahov s USA, ale aj s Európou alebo Izraelom. Strana cnosti, v ktorej úradoval Turgut Özal prejavovala záujem o vstup do Európskej únie. Tieto skutočnosti môžeme označiť ako aspekty demokratického prozápadného riadenia krajiny bez aspektov islamu.

Spoločnosť v Turecku je rozdelená na pravičiarov, ktorí predstavujú približne 40 – 60 % oprávnených voličov, ďalej ľavičiarov, ktorí tvoria približne 20 – 40 % oprávnených voličov a nakoniec islamistov a ultra-nacionalistov, ktorí predstavujú približne 10 – 20 % oprávnených voličov. Práve islamské strany na čele s Necmettinom Erbakanom pravidelne prekážali stredopravicovým stranám v riadení krajiny.⁸

Necmettin Erbakan bol v rokoch 1960 až 1990 súčasťou politiky Turecka a ovplyvnil budúce smerovanie zahraničnej politiky. Bol zakladateľom viacerých dôležitých islamských politických strán, konkrétne Strany národného poriadku, Strany národnej spásy, Strany blahobytu, Strany cnosti a Strany blaženosti. Politická ideológia Erbakana požadovala posilnenie islamských hodnôt v Turecku a jeho politické názory boli v rozpore so základnými princípmi sekulárneho Turecka, na ktorých bolo Turecko založené za čias vládnutia Atatürka. Erbakan bol tiež prvým mužom, ktorý založil islamistickú stranu nazývanú Strana národného poriadku. Táto strana bola z dôvodu porušovaniu sekulárnych princípov Turecka v roku 1971 zrušená. V roku 1973 bola Erbakanom založená nová politická strana, ktorá bola identická ako jej predchodca, Strana národnej spásy. Po Strane národnej spásy sa vystriedali v Turecku ďalšie 3 politické strany vedené Erbakanom, pričom sa stále opakovalo to isté, všetky prináležali islamistickým znakom. Z toho dôvodu boli politické strany rušené Ústavným súdom v tomto poradí: Strana blahobytu, Strana cnosti a Strana blaženosti.

V týchto rokoch sa začal na politickej scéne objavovať Recep Tayyip Erdogan. Stredná škola bola jeho prvou fázou politického rozvoja, kde bol známym rečníkom a inklinoval k politickému islamu. Dôkazom toho je fakt, že bol v tom čase vodcom islamistického mládežníckeho hnutia. Erdogan sa stal členom Erbakanových islamistických politických hnutí, ktoré istým spôsobom vymodelovali jeho politickú časť

⁸ CAGAPTAY SONER: *The new sultan*. London : I.B. TAURIS. 2020. s.41. ISBN 978-1-83860-068-7

portfólia, ktorá je v nej citeľná dodnes.⁹

Víťazstvo Erdogana za primátora Istanbulu v roku 1994 znamenalo začiatok jeho viditeľnej politickej kariéry, pričom túto funkciu zastával do roku 1998. Ako primátor Istanbulu vyriešil v meste problém s nadmerným smogom, ktorý bol v ovzduší Istanbulu tvorený z dôvodu vykurovania pomocou spaľovania uhlia. Ako primátor vyriešil tento problém zavedením a rozšírením distribučného systému zemného plynu v celom Istanbulu. Dodávky plynu mu od toho obdobia zaručovalo Rusko. Ďalšou významnou činnosťou, ktorou prispel k zlepšeniu blahobytu v Istanbulu, bolo zvýšenie podielu prístupu domácnosti k čisteniu odpadových vôd. Za štyri roky sa zvýšil tento podiel z 15 % na 65 %.¹⁰

Erbakan bol v rokoch 1996 až 1997 predsedom vlády Turecka, ale jeho funkčné obdobie bolo predčasne ukončené, kvôli porušeniu ústavných práv sekulárneho štátu, z dôvodu čoho armáda vykonala v štáte prevrat a prevzala moc. Medzi jeho politické akty, ktoré stihol počas jedného roka uskutočniť, patrí napríklad úplné rušenie zahraničných vzťahov so západom na úkor budovania vzťahov s arabskými krajinami, s ktorými plánoval založenie islamskej únie. Definitívny koniec jeho politickej kariéry prišiel so zámerom zaviesť v Turecku šariú. Bol to štvrtý prevrat v histórii Turecka, počas ktorého sa Erbakan ihneď vzdal svojej moci. Erbakanové účinkovanie v politike bolo zakázané Ústavným súdom po dobu piatich rokov a jeho politická strana Blahobyt bola zrušená.¹¹

Po neúspechu Erbakana s ním prestáva Erdogan spolupracovať a zakladá si vlastnú stranu, Stranu spravodlivosti a rozvoja (AKP) spolu s ďalšími Erbakanovými odídencami. AKP sa považovala za konzervatívnu stranu, nekonfesionálnu demokratickú stranu s islamistickými koreňmi¹². V roku 2002 vyhrala v Turecku vo voľbách, no samotný Erdogan začal vládnuť až v roku 2003, pretože do roku 2002 mal zákaz činnosti v politike z dôvodu nenávisťného prejavu.¹³

Erdogan parafrázoval báseň osmanského básnika: „*Mešity sú naše kasárne, kopuly naše helmy, minarety sú naše bodáky a veriaci naši vojaci.*“ Za tieto slová bol odsúdený na desať mesiacov za podnecovanie k náboženskej vojne. Z väzenia bol nakoniec prepustený

⁹ CAGAPTAY SONER: *The new sultan*. London : I.B. TAURIS. 2020. s.40. ISBN 978-1-83860-068-7

¹⁰ CAGAPTAY SONER: *The new sultan*. London : I.B. TAURIS. 2020. s.75. ISBN 978-1-83860-068-7

¹¹ Encyclopaedia Britannica: *Necmettin Erbakan* [online] [cit.2020-11-22]. dostupné na internete: <<https://www.britannica.com/biography/Necmettin-Erbakan>>

¹² Encyclopaedia Britannica: *Rise of the AKP in the 21st century* [online] [cit.2020-11-22]. dostupné na internete: <<https://www.britannica.com/place/Turkey/An-emboldened-Erdogan-and-the-AKP-face-resistance>>

¹³ Encyclopaedia Britannica: *Recep Tayyip Erdoğan* [online] [cit.2020-11-22]. dostupné na internete: <<https://www.britannica.com/biography/Recep-Tayyip-Erdogan#ref1177429>>

po štyroch mesiacoch. Po jeho prepustení si Erdogan uvedomil, že takýmto spôsobom neuspeje v medzinárodnej ani v tuzemskej politike. Navonok vyzeralo, že zmenil úplne svoje zmýšľanie. V spoločnosti sa začal prezentovať profesionálne a presvedčivo bez nenávisťných prejavov, ale stále to bol ten istý politik s rovnakými názormi.

Erdogan si uvedomil potrebu Turecka pokročiť vo vývoji modernej doby, preto sa naučil separovať svoj osobný život od verejného, dôkazom čoho bolo, že začal podávať ženám na verejnosti ruky. Vo svojom osobnom živote by také niečo neurobil. O svojej strane AKP, ktorá vyhrala v roku 2002 voľby sa vyjadroval ako o svetskej strane s liberálnym programom. Výhrou AKP vo voľbách v roku 2003 sa začala Erdoganova éra vládnutia.¹⁴

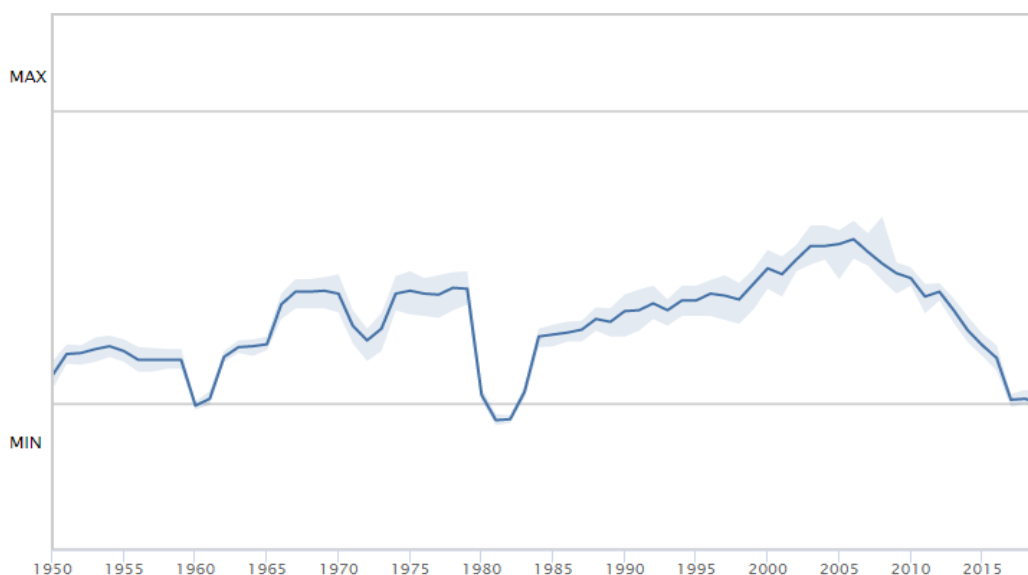
AKP si získala voličov ľavice, pravice, nacionalistov aj islamistov, kvôli frustráciám občanov z dôvodu zlého riadenia domácej politiky a nespokojnosti s ekonomickými podmienkami v krajine. Už prvé roky vlády Erdogana znamenali zvyšovanie demokracie, slobody a občianskych práv v krajine, čoho dôkazom bolo zlepšenie pozície v celosvetovom rebríčku vo svetových ukazovateľoch. Turecko získalo 4,5 bodov zo 7 možných v rámci indexu, ktorý skúmal slobodu vo svete. Výskum vykonala americká nezisková organizácia Freedom House, ktorá sa venuje výskumu a obhajobe demokracie, politickej slobody a ľudských práv. Polepšila si tiež turecká tlač, konkrétne stúplo jej hodnotenie ako slobodnej tlače zo 49 bodov na 58 z celkových 100. Vylepšenie hodnotenia vo svetovom rebríčku nastalo tiež v právnom a politickom prostredí.¹⁵

¹⁴ The New York Times : *The Erdogan Experiment*. 11.5. 2003. [online] [cit.2020-11-22]. dostupné na internete: <<https://www.nytimes.com/2003/05/11/magazine/the-erdogan-experiment.html>>

¹⁵ CAGAPTAY SONER: *The new sultan*. London : I.B. TAURIS. 2020. s.93-94. ISBN 978-1-83860-068-7

Tento trend mal stúpajúci charakter iba v rokoch 2002 – 2007. Po výhre Erdogana vo voľbách v roku 2007 sa Turecko vo svetovom umiestnení v indexoch demokratických hodnôt zhoršovalo, vid'. graf č.1.

graf č.1 : Index liberálnej demokracie v Turecku



Prameň: V-Dem varieties of democracy. dostupné na internete:

<https://www.v-dem.net/en/analysis/CountryGraph/>

Od roku 2007 začala AKP meniť svoj charakter zo stredopravicovej strany na islamistickú. Z AKP boli postupne vylučovaní stredopravicoví poslanci. V roku 2014 zo strany odišiel Abdullah Gül, s ním ďalší významní politici a štruktúra AKP sa začala podobať politbyru. V krajine tiež prebiehali čistky v rámci Ergenekonu. Ergenekon predstavoval ultranacionalistickú organizáciu, ktorá mala byť prepojená s tureckými policajnými a armádnymi jednotkami a mala pripravovať štátny prevrat. V priebehu rokov 2008 až 2016 bolo obvinených spolu 275 osôb z pripravovania štátneho prevratu proti Erdoganovej vláde. Medzi obvinenými boli okrem tureckých a policajných jednotiek aj novinári a opozícia.¹⁶

¹⁶ALJAZEERA : *Timeline: Turkey's 'Ergenekon' trial*. 2013. [online] [cit.2020-11-26].dostupné na internete: <<https://www.aljazeera.com/news/2013/8/5/timeline-turkeys-ergenekon-trial>>

2 Zahraničná politika počas Erdoganovej éry vládnutia

Zahraničná politika vládnucej strany bola od začiatku prozápadne smerovaná, ale zaoberala sa aj situáciou na Blízkom východe. Vláda AKP začala od začiatku budovať vzťahy s krajinami Blízkeho východu, ale aj s krajinami Latinskej Ameriky, Afriky a Ázie so zámerom vybudovať väčší vplyv Turecka vo svete. Turecko zakladalo diplomatické misie, pričom najviac ich založilo v Afrike. V tomto období sa nezaoberala zahraničná politika iba zlepšovaním vzťahov so západnými krajinami, ako napríklad integrovaním Turecka do Európskej únie, ale začala klásť dôraz aj na iné regióny. Pozitívnym výsledkom takéhoto riadenia zahraničnej politiky bol moment, keď bolo Turecko prvýkrát od svojho členstva v Organizácii spojených národov vymenované za nestáleho člena bezpečnostnej rady v rokoch 2009 až 2010.¹⁷

Erdoganova zahraničná politika bola od začiatku strategická a vypočítavá. Zahraničná politika bola zameraná na udržiavanie dobrých vzťahov so západnými krajinami, najmä s USA a zároveň sa snažila o vytváranie dominantnej pozície medzi krajinami v regióne Blízkeho východu. Hlavným dôvodom Turecka vo vytváraní dobrých vzťahov s krajinami bol zámer vyťažiť z vytvorených vzťahov výhody vo svoj prospech. V rámci zahraničnej politiky Turecko pravidelne menilo svojich hlavných spojencov podľa vývoja zahraničnej politiky tak, aby dosiahlo svoje ciele.

Dôkazom strategického a vypočítavého riadenia zahraničnej politiky bolo turecké odmietnutie požiadavky USA zdržať sa hlasovania v rámci bezpečnostnej rady OSN v čase, keď bolo Turecko nestálym členom OSN. Zdržať sa malo v otázke uvalenia sankcií na Irán v rámci Iránskej dohody. Turecko hlasovalo v tejto problematike proti. Druhým príkladom je moment, keď Turecko nepovolilo inváziu ozbrojených síl USA na Irak z tureckého územia v roku 2003, v období, keď začínala vojna v Iraku. USA boli v tom čase tureckým spojencom a invázia na Irak mala byť uskutočnená za účelom eliminácie diktátora Saddáma Husajna. Dôvod odmietnutia požiadavky bol, že Turecko chcelo opäť získať vplyv, ktorý stratilo po rozpade Osmanskej ríše. Treba podotknúť, že počas občianskej vojny v Sýrii už malo Turecko s USA záujem spolupracovať. Erdogan chcel dosiahnuť pád vlády Baššara al-Assada a uvedomoval si, že na dosiahnutie svojich záujmov potrebuje spoluprácu s USA.¹⁸ Je očividné, že Erdogan mení štýl riadenia zahraničnej politiky pre dosiahnutie svojich vlastných záujmov, pričom jeho spôsoby

¹⁷ CAGAPTAY SONER: *The new sultan*. London : I.B. TAURIS. 2020. s.157. ISBN 978-1-83860-068-7

¹⁸ CAGAPTAY SONER: *The new sultan*. London : I.B. TAURIS. 2020. s.163-165. ISBN 978-1-83860-068-7

riadenia sú v zahraničnej politike Turecka citeľné dodnes. Erdoganov vypočítavý štýl riadenia zahraničnej politiky si budeme detailnejšie analyzovať v nasledujúcich podkapitolách.

2.1 Turecká mäkká sila v zahraničnej politike

Turecká vláda si nevytvárala silnú pozíciu vo svete na základe vojenskej sily, ale naopak na základe mäkkej sily. Mäkká sila znamená v medzinárodnej politike získavanie sily pomocou reklamných, ekonomických alebo kultúrnych vplyvov. Turecko spomenuté vplyvy implementovalo do zahraničnej politiky a zaručilo tým väčšiu viditeľnosť a postavenie v regióne. Dôkazom úspechu tejto politiky v tureckom kontexte bolo zvýšenie exportu tureckého tovaru do arabských krajín, v dôsledku čoho sa Turecko vo svete zviditeľnilo a ekonomický rast Turecka sa zvýšil. V rámci tureckej mäkkej sily sa zvýšil ekonomický rast aj kultúrny vplyv, ktorý Turecku zaručili hlavne telenovely s vysokou sledovanosťou. Zisk z tureckých telenoviel nebol zanedbateľný, v roku 2012 predstavoval približne 130 miliónov dolárov. V roku 2013 CIA zaradila Turecko do rebríčka rozvinutých krajín.¹⁹

Avšak postupom času až do súčasnosti si všimame, že Turecko na vytváranie silnej pozície vo svete začalo používať aj vojenskú silu. Je to viditeľné vo viacerých konfliktoch. Najdokonalejším príkladom je občianska vojna v Sýrii, ktorú si rozoberieme detailnejšie v nasledujúcich podkapitolách.

2.2 Turecký vývoj zahraničnej politiky vo vzťahu k USA v kontexte občianskej vojny v Sýrii

Občiansku vojnu v Sýrii môžeme považovať za hlavnú udalosť, ktorá odštartovala viditeľnejšie angažovanie tureckej zahraničnej politiky v medzinárodných vzťahoch. V roku 2011 vypukla v Sýrii občianska vojna, tzv. „Arabská Jar“. Občania začali vyjadrovať masívnym protestovaním nesúhlas s autoritatívnou vládou sýrskeho prezidenta Baššara al-Assada. Turecko od začiatku podporovalo revolúciu aj jej protestujúcich v Sýrii. Erdogan bol presvedčený, že vďaka postaveniu Turecka ako silného regionálneho hráča, vyrieši revolúciu diplomaticky pomocou stratégie už spomínanej mäkkej sily a nie vojensky.

Aplikácia diplomatickej stratégie začala spoločnou dovolenkou rodín Assada a Erdogana a následne zrušením víz pre sýrskych občanov na vstup do Turecka. Erdogan si

¹⁹ CAGAPTAY SONER: *The new sultan*. London : I.B. TAURIS. 2020. s.160-162. ISBN 978-1-83860-068-7

týmto spôsobom vylepšoval vzťahy s Assadom. Bola to strategická hra, ktorá mala v budúcnosti prehovoriť Assada, aby sa vzdal vlády. V auguste 2011 bol do Sýrie vyslaný minister zahraničných vecí Turecka Ahmet Davutoglu, ktorý sa mal prihovoriť protestujúcim občanom v Sýrii a odporučiť Assadovi vzdať sa svojej moci. Spoliehajúc sa na dobré vzťahy vytvorené so Sýriou existovalo presvedčenie Turecka o svojom úspechu. Návrhy tureckého ministra zahraničných vecí boli Assadom nekompromisne odmietnuté a v ten deň bola vyslaná sýrska armáda do ulíc proti protestujúcim. Assad mal príliš veľa podpory a jednou z hlavných podpôr bola aj podpora Iránu, tureckého dlhovekého rivala na Blízkom východe. Erdogan si bol vedomý skutočnosti, že na to aby dosiahol svoje záujmy potrebuje pomoc od USA.

Zahraničné vzťahy medzi USA a Tureckom neboli veľmi pozitívne, berúc do úvahy ich spojenectvo. Vzťahy boli neutrálne a dôvodom takýchto vzťahov, približujúcich sa skôr k negatívnym, bola spomínaná vojna v Iraku v roku 2003, počas ktorej turecká vláda nepovolila USA zahájenie ofenzívneho útoku na Irak z územia Turecka. Erdogan si uvedomoval potrebu zlepšiť vzťahy s USA. Predstavy vtedajšieho prezidenta USA, Baracka Obamu sa zhodovali v oblasti občianskej vojny v Sýrii s predstavami Erdogana. Obe strany sa zhodli na potrebe ukončiť Assadovu vládu v Sýrii pomocou mäkkej sily, bez citelných zásahov do krajiny, ktoré by mohli vyvolať rozruch. Stratégia mala pozostávať z kladenia dôrazu na podporu opozície a uvalenia sankcií na Assadov režim. Turecko si v tomto období zlepšilo vzťahy s USA aj vďaka jeho postojovi voči Líbyi, pretože Erdogan otvorene odsudzoval vládu Muammara al-Kadáfího. V čase občianskej vojny, ktorá prebiehala počas Arabskej jari sa turecké vojenské zložky podieľali na spoločných vojenských akciách USA a vojenskej aliancie NATO, ktoré bojovali proti Kaddáfímu. Turecko si vďaka tomuto aktu urobilo v očiach USA opäť pozitívnu mienku. Je očividné, že turecká zahraničná politika je riadená strategicky, nič nie je vykonané bezúčelovo, ale naopak vždy je niečo vykonané za účelom budúceho úžitku z jej predchádzajúceho aktu.

V roku 2012 začala turecká vláda s veľkou podporou rebelov v Sýrii, ktorí predstavovali opozíciu bojujúcu za ukončenie vlády Assada. Turecká vláda sa spoliehala, že presvedčí k výraznej podpore rebelov v Sýrii aj vládu USA. V roku 2012 vláda USA o podporu rebelov ešte nemala záujem, pretože nechcela niesť prípadnú zodpovednosť za činy spáchané rebelmi.

Erdogan tento štýl zahraničnej politiky USA považoval za nedodržanie ich dohody. To viedlo k uskutočňovaniu činov, ktoré vzťahy medzi USA a Tureckom opäť narušili. Príkladom je rokovanie tureckej a čínskej vlády o nákupe obranného systému. Vláda USA

sa vyjadrila na zámer kúpy čínskeho obranného systému, že čínsky obranný systém nezapadá do infraštruktúry vojenskej aliancie NATO a preto ho nie je možné implementovať do tureckého obranného systému. Vyjadrenie vlády USA ešte viac prehĺbilo zlé zahraničné vzťahy medzi Tureckom a USA.

Turecká vláda sa naďalej pokúšala zhodiť Assadov režim všetkými možnými spôsobmi. Silná podpora opozície od USA neprichádzala v tom čase do úvahy. Turecko sa v dôsledku toho rozhodlo ignorovať príchod džihádistov, ktorý v tom období prechádzali cez turecké hranice do Sýrie. Musíme poznamenať, že zámerom tohto zbabelého rozhodnutia tureckej politiky nebola podpora džihádistov. Erdogan bol iba presvedčený, že ich príchod do Sýrie urýchli ukončenie Assadového režimu a tým dosiahne svoj cieľ.

V skutočnosti sa však väčšina z nich pripojila k Islamskému štátu, ktorý sa začal nekontrolovateľne rozširovať a spôsobil v Sýrii veľa katastrofálnych činov. Môžeme zhodnotiť, že Turecko istým spôsobom zapríčinilo rozšírenie Islamského štátu v Sýrii. Neschopnosť Turecka zabrániť džihádistom vo vstupe do Sýrie, vyvolala vo vláde USA myšlienku, či opäť nestratili svojho významného spojenca na Blízkom východe. Turecko naopak videlo problém v nechote USA podporovať opozičných rebelov v Sýrii v čase, keď to Turecko žiadalo.²⁰

2.3 Turecký vývoj zahraničnej politiky vo vzťahu k Rusku v kontexte občianskej vojny v Sýrii

Podľa tureckých bezpečnostných analytikov je Rusko štát, ktorý v Turecku vzbudzuje najväčší strach z jeho vojenskej sily a expanzívnych tendencií. Je tomu tak z dôvodu histórie, ktorá sa spája s významnými udalosťami medzi Ruskom a Tureckom. Udalosti boli väčšinou negatívneho charakteru, konkrétne neustále vojny od roku 1568, kedy sa Rusi a Osmani prvýkrát stretli, až do roku 1917, ktorý je rokom zániku Ruskej ríše. Vo väčšine vzájomných vojen bolo Rusko aktérom, pričom Turecko väčšinu vojen prehralo a prišlo o významné územia od Krymu až po Gruzínsko. V období studenej vojny malo Turecko na základe historických udalostí obavy z politiky, v tom období, Ruskej sovietskej federatívnej socialistickej republiky. To bolo hlavným dôvodom, prečo sa Turecko stalo členom NATO v období studenej vojny.

Vzťahy medzi Tureckom a Ruskom boli v 21. storočí dobré, až do momentu, ktorý dostal ich vzťahy na bod mrazu. Tým momentom bol november 2015, kedy zostrelila turecká stíhačka ruské vojenské lietadlo, ktoré bolo zostrelené z dôvodu krátkeho narušenia

²⁰ CAGAPTAY SONER: *The new sultan*. London : I.B. TAURIS. 2020. s.164-166. ISBN 978-1-83860-068-7

vzdušného priestoru Turecka, keď letelo z územia Sýrie. Ruský prezident Vladimir Putin odsúdil tento čin a vyjadril sa, že to značne naruší vzťahy medzi krajinami. Čin spáchaný Tureckom, tiež označil ako čin spolupáchateľa teroristov. Rusko pohrozilo, že by mohlo v budúcnosti zostreliť každú stíhačku podporujúcu akcie opozície v Sýrii. Ako odplatu zaviedlo ekonomické sankcie na Turecko a vyslalo ďalšie dodatočné vojenské jednotky do Sýrie, na Krym a do Arménska, čím z geopolitického hľadiska pohrozilo Turecku. Ruské jednotky boli posilnené z troch svetových strán, konkrétne z juhu v Sýrii, zo severu na Kryme a z východu v Arménsku. Nepotvrdené, ale priznávané Rusku sú aj kybernetické útoky vykonané v roku 2016 na Turecko. V tomto období nastal v Istanbule a ďalších mestách niekoľkokrát absolútny výpadok elektrického prúdu.

Za hlavnú udalosť považujeme zostrelenie tureckej vojenskej helikoptéry, ktorá bola zostrelená Stranou kurdských pracujúcich, militantnou teroristickou organizáciou. Na samotnom zostrelení nezáležalo, pretože podobné útoky a teroristické činy sa diali v Turecku pravidelne. Pre Erdogana bola dôležitá skutočnosť podložená kamerovým záznamom ako dôkaz, že vojenská helikoptéra tureckej armády, bola zostrelená pomocou ruských zbraní. To vyvolalo u Erdogana obavy, že Rusi dodávajú zbrane Kurdom, čo by znamenalo osobne pre Erdogana nemožnosť porážky Kurdov, ktorí páchali na obyvateľstve Turecka pravidelne teroristické útoky a rozpínali svoje územia v severnej Sýrii, na hraniciach s Tureckom. Také zlyhanie by pre Erdogana znamenalo prehru, pretože by jeho voliči nepodporili referendum, ktoré sa konalo v roku 2017.²¹

Účel referenda bol zväčšiť právomoci prezidenta. Treba spomenúť, že pred týmto referendom, presne 15.7. 2016, bol v Turecku vykonaný neúspešný puč proti Erdoganovi a po tomto puči, vyhlásil Erdogan referendum. V tom období bol Erdogan prezidentom a referendum malo posilniť jeho právomoci. Vyvolalo to medzi obyvateľstvom množstvo otázok a tento fakt rozdelil občanov na dve skupiny, jednu skupinu tvorili odporcovia referenda a druhú skupinu zástancovia referenda.

Odporcovia referenda v tých časoch tvrdili, že referendum poskytne Erdoganovi do rúk legislatívnu, exekutívnu aj súdnu moc a Turecko sa stane autoritatívnym režimom. Bülent Tezcan, poslanec Republikánskej ľudovej strany bol názoru, že referendum poskytuje prezidentovi všetky právomoci, vrátane výkonných i súdnych a všetky tri vládne zložky budú spojené jednou osobou.

Zástancovia referenda boli názoru, že referendum vytvorí silné Turecko, pretože

²¹ CAGAPTAY SONER: *The new sultan*. London : I.B. TAURIS. 2020. s.169-170. ISBN 978-1-83860-068-7

výkonná moc bude schopná lepšie ovládať hospodársky rozvoj krajiny, boj proti terorizmu a nebude dochádzať k chaosu, k akému dochádzalo v 90. rokoch 20. storočia, ktorý mal za následok hospodársku recesiu. Podporovatelia referenda tiež tvrdili, že je potrebná zmena starej ústavy, ktorá bola založená ešte vojenskou vládou. Táto ústava zahŕňala protichodné právomoci orgánov, čo spôsobovalo nemožnosť rýchleho rozhodovania v kľúčových otázkach. Prezidentský typ vlády, ktorý by bol vytvorený úspešným referendom prirovnávali k typu vlády v USA alebo Francúzska.²²

Aby referendum dopadlo podľa Erdoganových predstáv, musel zlepšiť svoje vzťahy s Ruskom, kvôli strachu zo spomínaného podporovania Strany kurdských pracujúcich ruskou vládou. Erdogan poslal v júni 2016 Putinovi list, v ktorom vyjadril ľútosť nad zostreleným ruským lietadlom z roku 2015 a vyjadril úprimnú sústrasť rodinám, ktorých sa incident dotkol. Turecko-ruské vzťahy sa okamžite zlepšili. Dôkazov zlepšenia vzťahov medzi krajinami je niekoľko.

Prvým dôkazom je gratulácia od ruského prezidenta Vladimíra Putina Erdoganovi, k úspešnému zvládnutiu puču v krajine.

Druhým dôkazom je zrušenie sankcií Ruska voči Turecku. Faktom ale je, že tieto sankcie škodili viac ruskej ekonomike ako tureckej. Ruská ekonomika už trpela sankciami uvalenými Európskou Úniou a USA z dôvodu anexie Krymu.

Tretím dôkazom je povolenie pre Turecko, vstupovať na Sýrske územie bez obáv ruskej odplaty za zostrelené ruské vojnové lietadlo. Turecká armáda krátko po povolení obsadila strategické mestá za účelom oslabenia kurdských jednotiek v regióne. Jedným z obsadených miest bolo mesto Jarabulus. Mesto bolo obsadené tureckými jednotkami, kvôli dobrej strategickej polohe, ktorá mala zabrániť kurdským rebelom rozpínať sa ďalej na severnej hranici Sýrie. Nachádzalo sa medzi dvoma hlavnými kurdskými mestami Kobane a Afrin, v pohraničí Turecka. Obsadenie kurdských miest bolo súčasťou Erdoganovej stratégie, ktorá mu zaručila dosiahnutie cieľov v domácej politike, a tým pádom aj úspešný výsledok spomínaného referenda. Referendum mal u voličov vyhrať pomocou sympatií získaných na základe zatlačenia kurdských rebelov, ktorí páchali teroristické útoky na obyvateľov v pohraničnom pásme Turecka a Sýrie. Erdoganova zahraničná politika spočívala aj v boji proti Islamskému štátu, čím si urobilo Turecko vo

²² THE GUARDIAN: Turkish referendum: all you need to know. 2017. [online] [cit.2020-12-27]. Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/world/2017/apr/10/turkish-referendum-all-you-need-to-know>>

svete dobré meno.

Štvrtým dôkazom bolo akceptovanie anexie Krymu Tureckom. Turecká vláda voči anexii neprotestovala, označila ho za vyhovujúci.

Piatym a hlavným dôkazom bolo obnovenie projektu Turecký prúd. Účelom projektu bolo vytvorenie plynovodu, ktorý zaručil vývoz plynu cez turecké územie do Európy bez využitia ukrajinského územia.²³

2.4 Turecké zahraničné vzťahy s krajinami dnes

Turecko aktuálne nemá dobré vzťahy s USA, štátmi Európskej únie a ani s Ruskom. Je tak hlavne kvôli jeho vypočítavej politike, ktorou vždy len zlepšovalo a zhoršovalo vzťahy so spomínanými štátmi na dosiahnutie svojho cieľa. Vzťahy Turecka s uvedenými štátmi môžeme označiť za neutrálne. Každý štát si už totiž uvedomuje charakter tureckej zahraničnej politiky, ale na druhej strane každý štát Turecko potrebuje. Je totiž významným subjektom medzinárodného práva, pričom musíme zdôrazniť, že sa nachádza v problematickom regióne.

Demokratické a hospodárske výsledky prvých rokov vlády AKP pomohli k začatiu rokování Európskej únie o integrácií. Európska únia urobila z Turecka vzor pre susedné štáty, ktoré tiež prechádzali v tom období reformami. Vyzeralo to tak, že Turecko sa stane prvou krajinou, ktorá úspešne dokáže zmiešať islam s liberálnou demokraciou. V roku 2002, po nástupe Erdogana k moci kládli tejto predstave západné krajiny vysoké nádeje, čoho dôkazom bolo usilovanie Európskej únie o integráciu Turecka. Pozitívny obraz si Turecko vo svete dlho neudržalo. Pokus o vojenský puč vyvolaný v roku 2016 využil Erdogan pre zmenu parlamentného systému na silne centralizovaný prezidentský systém.²⁴ Z dôvodu zastavenia vývoja demokracie sa od druhej Erdoganovej vlády zastavilo aj nadšenie a ochota od Európskej únie v otázke integrácie Turecka do nej.

Pozrieť sa na problematiku môžeme aj z hľadiska Turecka, ktoré sa pokúša o vstup do Európskej únie veľmi dlhé obdobie. O vstup do Európskej únie sa začalo Turecko zaujímať ešte počas prvej Erdoganovej vlády, ktorá vykazovala výborné výsledky. Výborné výsledky sa prejavili aj v rôznych indexoch hodnotiacich demokraciu v štáte. Už v roku 2003 bolo možné spozorovať zmenu tureckej zahraničnej politiky z protizápadnej na prozápadnú. Najväčším dôkazom prozápadného smerovania zahraničnej politiky bolo

²³CAGAPTAY SONER: *The new sultan*. London : I.B. TAURIS. 2020. s.167-171.ISBN 978-1-83860-068-7

²⁴THE GUARDIAN: Turkish referendum: all you need to know. 2017. [online] [cit.2020-12-28]. Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/world/2017/apr/10/turkish-referendum-all-you-need-to-know>>

pokúšanie sa Turecka o integráciu do Európskej únie²⁵. Najväčšou prekážkou vstupu samotného Turecka do Európskej únie bol zavedený trest smrti v Turecku. V roku 2004 bol v Turecku odstránený trest smrti. V tom istom roku odstránili okrem Turecka trest smrti tiež krajiny Bután, Samoa či Senegal²⁶.

Európska únia ani v období úspešného tureckého vývoja, počas ktorého sa štát začal približovať k západným hodnotám, nedala Turecku možnosť stať sa jej súčasťou. Štáty Európskej únie naďalej odmietali vstup Turecka z rôznych dôvodov. Môžeme posúdiť, že Turecko aj preto prestalo brať Európsku úniu vážne a z toho dôvodu prestalo klásť dôraz na zlepšovanie podmienok pre svoj vstup do Európskej únie. Dokonca ani liberálni Turci nepovažovali vstup do Európskej únie za reálny. Niektorí Turci porovnávali možnosť vstupu Turecka do Európskej únie s možnosťou vstupu Kosova do Európskej únie. Vstup Kosova do Európskej únie je možný iba v prípade, že by ho uznali všetky krajiny integráčného zoskupenia za suverénny štát, čo je takmer nemožné.²⁷

Z pohľadu Turecka nebola zahraničná politika západných krajín vždy férová. Turecko sa niekoľkokrát ocitlo v medzinárodných vzťahoch osamotené, kvôli váhavej a neurčitej zahraničnej politike západných krajín. Aj tento fakt je dôvodom dnešného štýlu Erdoganovho riadenia zahraničnej politiky.

2.5 Zahraničné vzťahy medzi Tureckom a USA

Turecko v roku 2017 prejavilo po druhýkrát záujem o americký obranný protiraketový systém Patriot, ale predaj bol zo strany USA zamietnutý. Predaj bol schválený až po tom, keď Turecko vyhlásilo kúpu ruského obranného protiraketového systému S-400.²⁸ To dokazuje, že USA nepovažovalo Turecko za dôveryhodného spojenca do takej miery, ako kedysi. Postoj USA k Turecku bol kontraproduktívny pre samotné USA a produktívny pre Rusko, ktoré vďaka zlým vzťahom medzi Tureckom a USA

²⁵CAGAPTAY SONER: *The new sultan*. London : I.B. TAURIS. 2020. s.86.87. ISBN 978-1-83860-068-7

²⁶EUROPEAN PARLIAMENT: *European Parliament resolution on the Annual Report on Human Rights in the World 2004 and the EU's policy on the matter* [online] [cit.2020-12-28] Dostupné na internete: <<https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2005-0150&language=EN>>

²⁷ BBC: *Reality Check: How soon can Turkey join the EU?*. 2016. [online] [cit.2020-12-28] Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-35832035>>

²⁸ DEFENSENEWS: *Turkey cleared by US for \$3.5 billion Patriot missile deal, despite S-400 row*. 2018. [online] [cit.2021-01-05] Dostupné na internete: <<https://www.defensenews.com/global/europe/2018/12/19/turkey-cleared-by-us-for-35-billion-patriot-missile-deal-despite-s-400-row/>>

získalo. Rusko nepovažovalo Turecko za dôveryhodného partnera, ale bolo si vedomé, že výhodou disponuje ten štát, ktorého je Turecko partnerom. Turecko nie je v žiadnom prípade zanedbateľným subjektom medzinárodného práva. Putin situáciu zlých vzťahov medzi Tureckom a USA využil a získal na svoju stranu spojenca NATO v takom meradle, že Erdogan oznámil kúpu ruského systému S-400.

Vláda USA sa dlhodobo pokúšala zabrániť nákupu konkurenčného systému S-400 z viacerých dôvodov. Jedným z hlavných dôvodov boli obavy zo strany USA, že by Rusi vďaka inštalácii systému S-400 boli schopní získavať tajné informácie o technických schopnostiach amerických stíhačiek F-35. Ďalší hlavný dôvod predstavovali obavy zo strany USA o možnom získaní utajovaných informácií o NATO. V roku 2019 sa americký prezident Trump zmienil, že ak turecká vláda uzavrie s ruskou vládou dohodu o nákupe systému S-400, Turecko bude vylúčené z programu stíhačiek F-35 a budú mu hroziť sankcie. Turecká vláda nákup sprostredkovala aj napriek výzvam vlády USA. Z tohto dôvodu začalo byť Turecko vyradované z programu F-35.²⁹

Turecko-americké vzťahy sa týmto narušili, ale pokračujú v neutrálnej atmosfére, pretože Turecko je naďalej členom NATO a potrebným partnerom USA na Blízkom východe. V konečnom dôsledku však mienka Turecka u USA klesla. V roku 2021 prišla turecká vláda s kompromisom neúplného zapojenia systému S-400 do obrany. Návrh spočíval v používaní systému S-400 iba v prípade ohrozenia krajiny, pričom za normálnych okolností by bol využívaný systém Patriot. Generálny tajomník NATO, Jens Stoltenberg zaujal voči návrhu pozitívne stanovisko.³⁰

2.6 Zahraničné vzťahy medzi Tureckom a Ruskom

Po Erdoganovom ospravedlnení za ruskú zostrelenú stíhačku sa od roku 2016 vzťahy medzi Ruskom a Tureckom začali zlepšovať. Erdogan si bol vedomý, že je preňho výhodou mať spojenca, ktorého nezaujímajú vnútroštátne záležitosti Turecka. Práve demokratické hodnoty, najmä ľudské práva a sloboda tlače sú často pod kritikou západných krajín, z dôvodu ich neustáleho znižovania.

Z technologického hľadiska je ruský protiraketový systém S-400 jeden z najlepších na svete. Pre Turecko je nákup systému S-400 veľký krok vpred, ale pre NATO a jeho

²⁹ REUTERS: *Turkey says delivery of second S-400 battery complete*. 2019. [online] [cit.2021-01-05]. dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-turkey-security-usa-defense-russia-idUSKBN1W00AQ>>

³⁰ ALJAZEERA: *Analysis: Turkey's new S-400 proposal offers olive branch to US*. 2021. [online] [cit.2021-01-05]. dostupné na internete: <<https://www.aljazeera.com/news/2021/2/10/turkey-proposes-model-to-resolve-s-400-dispute-with-us>>

integráciu do infraštruktúry naopak krok vzad. Erdogan viedol strategickú zahraničnú politiku s USA, no výsledkom jej riadenia bola aj výhra Putina. V období keď boli turecko–americké vzťahy oslabené, Turecku neostávala iná možnosť ako Rusko. Rusko si toho bolo vedomé ,preto požadovalo od Turecka ukončenie podpory radikálnych islamistických milícií, ktoré bojovali proti Assadovmu režimu. Turecko však vo svojej podpore rebelov naďalej pokračovalo. Vyvrcholením bol vojenský konflikt v roku 2020, v ktorom armáda Sýrie vedená Assadom s podporou ozbrojených síl Ruskej federácie eliminovala 36 tureckých vojakov v severnej Sýrii. Konflikt bol blízko vyhlásenia vojny Tureckom. Erdogan však nie je v zahraničnej politike začiatočník a bol si vedomý, aké následky by malo prípadne vyhlásenie vojny. Erdogan prišiel do Ruska, kde s Putinom vzťahy znova zneutralizovali.

Turecko ostáva ruským partnerom, ale Rusko si je veľmi dobre vedomé charakteru riadenia tureckej zahraničnej politiky. Môžeme povedať, že vzťahy medzi Ruskom a Tureckom nie sú priateľské, iba tak niekedy vyzerajú. Rusko využíva Turecko k dosiahnutiu svojich geopolitických zámerov, pričom Turecku ide o to isté.³¹ V hre sú však aj iné štáty, ktoré sa rovnako pokúšajú o dosiahnutie geopolitických záujmov. No úspešný môže byť iba ten štát, ktorý má aj spojencov. Aj na úkor toho, že nie vždy ich vzťah vyzerá ako spojenecký. Aj tak by sme mohli charakterizovať vzťahy medzi Ruskom a Tureckom.

2.7 Zahraničné vzťahy medzi Tureckom a Európskou úniou

V roku 2016 bola medzi Európskou úniou a Tureckom podpísaná dohoda, na základe ktorej poskytuje Turecko pomoc utečencom v oblasti základných potrieb, vzdelávania, zdravotníctva, sociálnej a ekonomickej podpory. Cieľom dohody je zlepšiť podmienky utečencov v Turecku a zabrániť nekontrolovateľnému prílevu utečencov do Európskej únie, ako tomu bolo v roku 2015. Turecko za dodržiavanie dohody pravidelne inkasuje nemalú finančnú čiastku, ktorá predstavuje spolu doteraz už 6 miliárd eur.³²

V marci 2020 Erdogan otvoril hranice s Gréckom. Vyjadril sa: „*státisíce migrantov mieri k hraniciam Grécka, pričom počty migrantov sa ešte zvýšia.*“ Na Erdoganov čin sa vyjadrili známi politici, medzi nimi aj nemecká kancelárka Angela Merkelová, či nemecký minister zahraničných vecí Heiko Maas. Obaja sa zmienili, že „*utečenci nesmú byť*

³¹ The Washington Post: *How Turkey lost Russia and the West*.2020. [online] [cit.2021-02-12] Dostupné na internete: < <https://www.washingtonpost.com/opinions/2020/03/16/how-turkey-lost-russia-west/>>

³² European Commission: *EU Facility for Refugees in Turkey: €6 billion to support refugees and local communities in need fully mobilise*. 2019. [online] [cit.2021-02-12]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_19_6694>

používaní ako zbraň na riešenie geopolitických záujmov“ a odsúdili bezcitné hranie sa s ľudskými životmi na úkor mocenských hier.³³

Krajinou, ktorej sa nápor utečencov po otvorení tureckých hraníc dotkol najviac, sa stalo Grécko. Z dôvodu nelegálneho vstupu utečencov na grécke územie sa grécky premiér Kyriakos Mitsotakis vyjadril, že grécka armáda je odhodlaná chrániť hranice krajiny a hranice Európskej únie. Varoval migrantov, aby sa „*nepokúšali prekročiť hranice a nelegálne vstúpiť do krajiny, pretože budú vrátení späť do Turecka.*“³⁴

Treba poznamenať, že súčasť migračných vln by predstavovali aj členovia teroristických skupín, ktorí sú v okolitých krajinách Sýrie rozptýlení po tom, čo boli dobyté územia ISIS.³⁵

Môžeme zhrnúť, že Turecko využíva utečencov ako geopolitickú zbraň voči Európskej únii. Hrozí Európskej únii otvorením hraníc, pričom takýto akt by spôsobil nekontrolovateľný prílev státisícov až miliónov utečencov, ktorí sa v Turecku nachádzajú. Európska únia nepovažuje Turecko za spoľahlivého partnera. Takýto typ Erdoganovho riadenia zahraničnej politiky nezlepšuje vzťahy medzi Tureckom a Európskou úniou a robí integráciu Turecka do Európskej únie čoraz viac nereálnejšou.

2.8 Náhorný Karabach

Náhorný Karabach predstavuje územie, ktoré bolo za čias ZSSR vyhlásené sovietskymi vládcami za autonómnu oblasť v rámci Azerbajdžanu. Kresťanskí Arméni, ktorí tvoria drvivú väčšinu Náhorného Karabachu a moslimskí turkickí Azerbajdžanci, žili v rámci daného územia v relatívnom mieri. V rokoch úpadku sovietskeho vplyvu, vyhlásil parlament Náhorného Karabachu pripojenie územia k Arménsku. Dôsledkom vyhlásenia bola krvilačná vojna medzi Azerbajdžancami a Arménmi, ktorá si vyžiadala približne 30 000 obetí. Po páde ZSSR vyhlásil parlament Náhorného Karabachu svoje územie za autonómne³⁶. Napriek tomu boje o túto oblasť pokračovali niekoľko rokov.

Vyvrcholenie bojov vyústilo 27.9.2020 do vojny. Táto vojna trvala približne 6 týždňov. Okrem Arménska a Azerbajdžanu sa v nej angažovalo aj Turecko a Rusko.

³³ DW: *Erdogan warns 'millions' of refugees heading to Europe*. 2020.[online] [cit.2021-02-12]. Dostupné na internete: <<https://www.dw.com/en/erdogan-warns-millions-of-refugees-heading-to-europe/a-52603580>>

³⁴ REUTERS : *Greece will protect its borders, migrants will be turned back, PM says*.2020 [online] [cit.2021-02-12]. dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-turkey-security-usa-defense-russia-idUSKBN1W00AQ>>

³⁵ CNBC: *Hundreds of ISIS prisoners are escaping from camps in northern Syria amid Turkish offensive*. 2019 [online] [cit.2021-02-12]. dostupné na internete: <<https://www.cnbc.com/2019/10/14/isis-prisoners-are-escaping-from-camps-in-syria-amid-turkish-offensive.html>>

³⁶ BBC: *Nagorno-Karabakh profile*. 18.11. 2020. [online] [cit.2021-03-05]. Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-18270325>>

Turecko sa v tomto konflikte nepriamo angažovalo tým, že rétoricky a vojensky podporovalo Azerbajdžan, svojho moslimského spojencu. Obchod so zbraňami sa medzi Azerbajdžanom a Tureckom v tomto období zvýšil šesťnásobne. Medzi krajinami boli tiež vykonané viaceré spoločné vojenské cvičenia. Erdogan pogrataloval svojmu spojencovi k získaniu Náhorného Karabachu. Vyjadril sa, že Turecko „je a bude stáť v priateľskom a bratskom Azerbajdžane so všetkými svojimi prostriedkami a celým svojím srdcom.“ Turecko a Azerbajdžan spája bohatá spoločná história, kultúra a hospodárske vzťahy. Erdogan sa tiež zmienil, že krajiny sú „jeden národ, dva štáty.“³⁷

U Arménov naopak vrie voči Turecku nevraživosť, ktorá siaha do čias Osmanskej ríše. Arméni totiž obviňujú Turecko z genocídy približne 1,5 milióna Arménov, čo Turecko dlhodobo odmieta. Môžeme dodať, že 24.4.2021 označil zabitie 1,5 milióna Arménov za genocídu aj americký prezident Joe Biden. Bol tak prvým prezidentom v histórii USA, ktorý uznal daný čin za genocídu.³⁸

Západné mocnosti odmietajú tureckú podporu Azerbajdžanu, ktorá bola podľa nich hlavnou kolískou eskalácie napätia, v ktorom umreli tisícky ľudí. Riaditeľ nemeckého Marshallovho fondu v kancelárii Spojených štátov v Ankare, Ozgur Unluhisarcikli sa vyjadril o tureckej podpore v Azerbajdžane nasledovne: „najvýznamnejšia podpora, ktorú Turecko poskytuje, je z hľadiska rétorickej a morálnej podpory.“³⁹

Arménsko je spojencom Ruska. Krajiny majú spolu uzavretú zmluvu, ktorá zaručuje Arménsku ochranu pri napadnutí jeho územia nepriateľským vojskom. Avšak Rusko nepovažuje Náhorný Karabach za súčasť Arménska, z toho dôvodu nebola ruská obranná akcia vykonaná. Spomenúť musíme aj skutočnosť, že Rusko je najväčším dodávateľom zbraní pre Azerbajdžan. Turecko sa nachádza na treťom mieste po Izraeli.⁴⁰ Z danej skutočnosti vyplýva, že Rusko určite nemá záujem stratiť tak významného obchodného partnera.

Pre dané skutočnosti sa nakoniec konflikt vyriešil mierovou zmluvou medzi

³⁷ ALJAZEERA: *What's Turkey's role in the Nagorno-Karabakh conflict?*.30.10.2020.[online] [cit.2021-03-05]. dostupné na internete: <<https://www.aljazeera.com/features/2020/10/30/whats-turkeys-role-in-the-nagorno-karabakh-conflict>>

³⁸ CNN: *Biden officially recognizes the massacre of Armenians in World War I as a genocide*.21.4.2021. [online] [cit.2021-04-29] dostupné na internete: <<https://edition.cnn.com/2021/04/24/politics/armenian-genocide-biden-erdogan-turkey/index.html>>

³⁹ ALJAZEERA: *What's Turkey's role in the Nagorno-Karabakh conflict?*.30.10.2020.[online] [cit.2021-03-05]. dostupné na internete: <<https://www.aljazeera.com/features/2020/10/30/whats-turkeys-role-in-the-nagorno-karabakh-conflict>>

⁴⁰ REUTERS: *Analysis: Russia and Turkey keep powder dry in Nagorno-Karabakh conflict*. 9.11.2020. [online] [cit.2021-03-05]. dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-armenia-azerbaijan-allies-analysis-idUSKBN27P0MN>>

Azerbajdžanom a Arménskom za účasti Ruska a Turecka. Mierová zmluva spočíva v dohode, ktorá ponechá Náhorný Karabach Azerbajdžanu a vyhnaní Arméni sa budú môcť vrátiť do svojich domovov a slobodne v nich žiť. Ochranu arménskeho obyvateľstva, oddelenie oboch protivníkov a hliadkovanie v koridore, ktorý spája Náhorný Karabach s Arménskom, má udržiavať Rusko za pomoci príslušníkov mierových síl.⁴¹

V rámci tohto konfliktu Turecko opäť ukázalo svoju silu v medzinárodnej politike. Ukázalo sa dokonca, že Turecko dokáže konkurovať Rusku v ruskom regióne.

2.9 Turecko–grécky konflikt

V posledných rokoch Turecko vojensky zasiahlo v Sýrii alebo Líbyi, ale asertívnejší prístup zaujalo aj v spore s Gréckom a Cyprom o energetické práva a námorné hranice vo východnom Stredomorí.

Podľa dohovoru OSN o morskom práve z roku 1982, má každý prímorský štát alebo ostrov svoje teritoriálne vody. Suverenita štátu v teritoriálnych vodách sa viaže len na pobrežné more do vzdialenosti maximálne 12 námorných míľ. Dohovor upravuje aj kontinentálny šelf, V dohovore je vymedzený, ako „*morské dno a podložie, ktoré leží za hranicami pobrežného mora po celej prirodzenej dĺžke pevninského územia až k vonkajšej hranici kontinentálneho okraja, alebo do vzdialenosti 200 námorných míľ od základných línií.*“⁴²

Sporným sa stáva skutočnosť, že grécke ostrovy v Egejskom mori a východnom Stredomorí sa nachádzajú príliš blízko tureckého pobrežia. Každá krajina má na otázky teritoriálnych vôd iný názor. Grécko obhajuje dlhodobo zaužívané hranice teritoriálnych vôd svojich ostrovov. Hranice gréckych ostrovov pritom nie sú predĺžené až na maximálnych možných 12 námorných míľ, ale dosahujú iba 6 námorných míľ. Turecko nie je zmluvnou stranou Dohovoru OSN o morskom práve a odmieta predĺženie teritoriálnych vôd gréckych ostrovov smerom k Turecku. Turecko je názoru, že by to mohlo narušiť obchodné cesty štátu a takéto konanie by znamenalo dôvod na vyhlásenie vojny. Grécky parlament v januári 2021 schválil predĺženie svojich teritoriálnych vôd zo 6 námorných míľ na 12, ale iba pozdĺž západného pobrežia. Tento akt mal však poukázať na právo predĺžiť hranice svojich teritoriálnych vôd aj na východnom pobreží. Takéto rozšírenie by

⁴¹BBC: *Viewpoint: Russia and Turkey - unlikely victors of Karabakh conflict.* 12.11. 2020. [online] [cit.2021-03-06]. dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-54903869>>

⁴² United Nations Convention on the Law of the Sea: *PART VI CONTINENTAL SHELF.* str.53. [online] [cit.2021-03-06]. dostupné na internete: <https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf>

malo dopad na Turecko.⁴³

Podľa dohovoru môže byť výlučná ekonomická zóna, medzi dvomi oproti sebe ležiacimi pobrežiami, upravená ich vzájomnou dohodou v rámci medzinárodného práva. Preto sa Turecko rozhodlo výlučnú ekonomickú zónu vytvoriť s Líbyou, ktorá leží na mape oproti Turecku, a ktorej súčasný prezident je Erdoganovým spojencom. Táto dohoda je protiprávna, pretože výlučná ekonomická zóna dohodnutá medzi Tureckom a Líbyou, nie je vytvorená na základe medzinárodného práva a neberie do úvahy grécky ostrov Kréta, ktorý sa nachádza v strede plánovanej výlučnej ekonomickej zóny. Grécko–turecký spor o výlučnú ekonomickú zónu a kontinentálny šelf začal eskalovať, z dôvodu zistenia nálezísk veľkého objemu plynu v morskom podloží. Turecko opakovane ignoruje suverenitu gréckych ostrovov a im prislúchajúcich kontinentálnych šelfov, pretože vyslala do ich vôd výskumné lode.

Grécky predseda vlády Kyriakos Mitsotakis odpovedal na Erdoganovu zahraničnú politiku už viackrát vyslaním gréckych vojnových lodí do vôd k tureckým výskumným lodiam. Grécko podpísalo tiež dohodu o výlučnej ekonomickej zóne s Egyptom, ktoré sa nachádza oproti Grécku a jeho ostrovom. Zámerom dohody bolo zrušiť funkčnosť Turecko–líbyjskej dohody, pretože sa navzájom krížia smery výlučnej ekonomickej zóny oboch dohôd.⁴⁴

Už vieme, že Erdogan robí svojou zahraničnou politikou problémy Grécku nielen na súši pomocou utečencov, ktorých využíva ako geopolitickú zbraň, ale aj na mori, kde ignoruje grécku suverenitu.

⁴³ALJAZEERA: *Greek MPs approve extension of territorial waters in Ionian Sea*.20.1.2021. [online] [cit.2021-03-06]: dostupné na internete: <<https://www.aljazeera.com/news/2021/1/20/greek-mps-approve-extension-of-territorial-waters-in-ionian-sea>>

⁴⁴BBC: *Turkey-Greece tensions escalate over Turkish Med drilling plans*. 25.8.2020. [online] [cit.2021-03-06]. Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-53497741>>

3 Turecko ako člen medzinárodných organizácií

Turecko je členom viacerých medzinárodných organizácií. To sa odráža na silnom postavení tejto krajiny v medzinárodných vzťahoch a obchode. Turecká účasť v medzinárodných organizáciách je potrebná, pretože Turecko sa odjakživa považuje za jeden z najvýznamnejších štátov Blízkeho východu. Jeho členstvo v medzinárodných organizáciách je nevyhnutné z dôvodu zachovania mieru a bezpečnosti, boja proti terorizmu, a zvyšovania kvality života na Blízkom východe a vo svete. Turecku patrí členstvo v medzinárodných organizáciách ekonomického, politického aj bezpečnostného charakteru. Významné medzinárodné organizácie, ktorých je Turecko členom a ktoré budeme podrobnejšie analyzovať sú: OSN, G-20, OECD, NATO, WB, WTO, OBSE, alebo D-8.⁴⁵ Do väčšiny medzinárodných organizácií vstúpilo Turecko ešte v 20. storočí a aktívne podporuje ich rozvoj a posilňovanie dodnes. Avšak Turecko sa stáva členom medzinárodných organizácií aj v 21. storočí. Spomenúť môžeme MIKTU. MIKTA predstavuje zoskupenie mocností rozličných regiónov (Mexika, Austrálie, Turecka, Indonézie a Južnej Kórei).⁴⁶ Nové členstvá v medzinárodných organizáciách považujeme tiež za spôsob riadenia zahraničnej politiky, ktorý zviditeľňuje povedomie štátu vo svete.

3.1 OSN v Turecku

V súčasnosti je členom Organizácie spojených národov (OSN) 193 suverénnych štátov. Organizácia sa tak stala miestom na Zemi, kde sa môžu štáty stretávať a spoločne diskutovať o problémoch a ich možných riešeniach, ktoré by boli prospešné pre celé ľudstvo.

V dôsledku spolupráce medzi Tureckom a OSN sa stal Istanbul regionálnym centrom viacerých agentúr OSN, vrátane Úradu OSN pre rozvojovú spoluprácu.

Turecko je hostiteľom najväčšieho počtu utečencov na svete. Ich počet sa odhaduje na približne 4,1 mil.. Približne 3,7 miliónov utečencov tvoria občania Sýrie, ktorí do krajiny utiekli z dôvodu občianskej vojny v Sýrii. OSN spolupracuje s Tureckom v otázkach týkajúcich sa utečencov a nalieha na medzinárodné spoločenstvo, aby zvýšilo svoj podiel na riešení utečeneckých otázok a viac sa podieľalo na riešení humanitárnych

⁴⁵THE WORLD FACTBOOK: *International organizations and groups*. [online] [cit.2021-03-19]. dostupné na internete: <<https://www.cia.gov/the-world-factbook/references/international-organizations-and-groups/>>

⁴⁶ Australian government: *MIKTA – Mexico, Indonesia, the Republic of Korea, Turkey and Australia*. [online] [cit.2021-03-20] dostupné na internete: <<https://www.dfat.gov.au/international-relations/international-organisations/mikta/Pages/mikta>>

otázok.⁴⁷

Snahou OSN je spolupracovať s Tureckom na jeho národnom rozvoji v rámci spolupráce Juh – Juh. Jedná sa o spoluprácu medzi rozvojovými krajinami, ktoré spájajú rovnaké výzvy. V roku 1974 bol valným zhromaždením vytvorený úrad OSN pre spoluprácu Juh – Juh. Účelom vytvorenia úradu je podpora technickej spolupráce medzi rozvojovými krajinami a zvyšovanie kvality miestnych kapacít, inštitúcií, odborných znalostí a ľudských zdrojov.⁴⁸

Medzi ciele OSN, na ktorých v Turecku pracuje patrí hlavne odstraňovanie chudoby, zaistenie potravinovej bezpečnosti, zaistenie zdravého života a podpora blahobytu, zvyšovanie kvality vzdelávania, rodová rovnosť, zaistenie a sanitácia vody, zaistenie prístupu cenovo dostupnej a modernej energie, udržateľný ekonomický rast a zamestnanosť, budovanie infraštruktúry, priemyslu a inovácii, zmiernenie nerovnosti v rámci krajiny, podpora bezpečných a udržateľných miest, zabezpečenie kolobehu spotreby a výroby v rámci ekonomiky, klimatické podmienky, zachovanie udržateľného využívania mora a morských zdrojov, ochrana a podpora udržateľného využívania suchozemských ekosystémov alebo podpora spravodlivosti inštitúcií.⁴⁹

3.2 Turecko vo WTO a WB

Turecko sa stalo členom Svetovej obchodnej organizácie 26.3.1995. Členom Svetovej banky sa stalo skôr, konkrétne 11.3.1947. Turecká ekonomika je vo všeobecnosti veľká a významná. Zaráďujeme ju medzi krajiny vyšších stredných príjmov a je sedemnásť najväčšia vo svete. Hrubý domáci produkt Turecka rástol od nástupu Erdogana k moci v roku 2003 až do roku 2013 každým rokom, s výnimkou roku 2009. Od roku 2013 začalo HDP Turecka klesať. Klesať začalo aj HDP Turecka na obyvateľa. Tureckej ekonomike nepomohlo ani obdobie COVIDu-19, ktoré malo a naďalej má devastačné následky pre väčšinu krajín WTO a WB aj v prebiehajúcim roku 2021.

Podľa štatistík svetovej banky predstavoval v roku 2019 HDP Turecka 761 miliárd dolárov. Pre porovnanie, v roku 2013 predstavoval HDP Turecka až 957 miliárd dolárov.

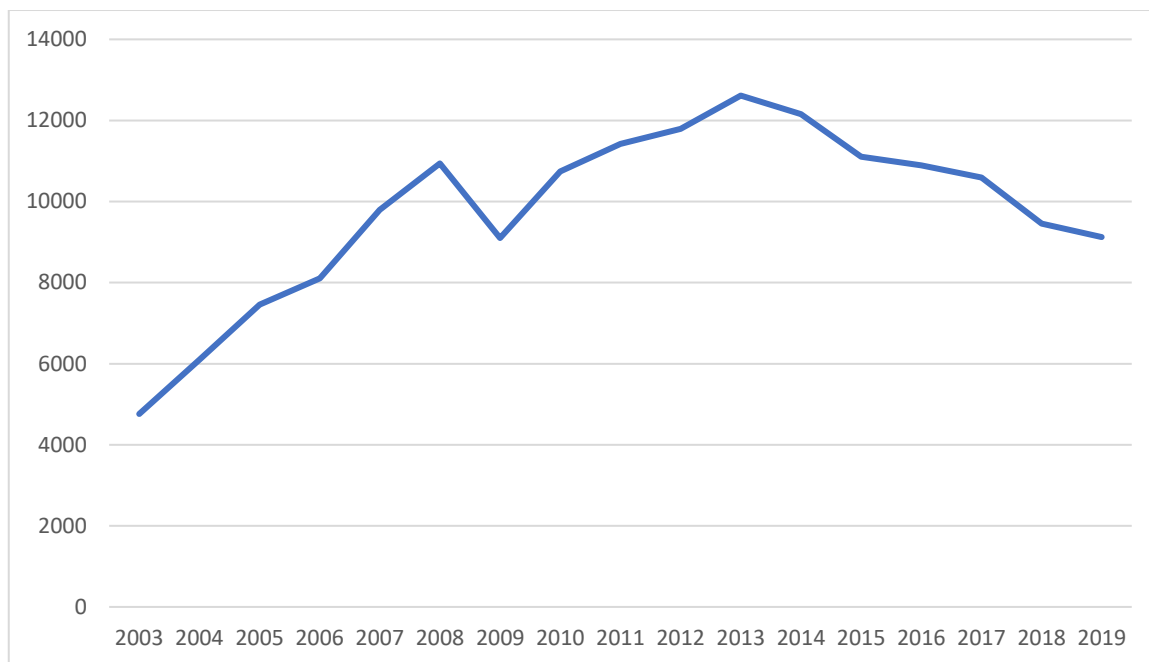
⁴⁷UNITED NATIONS TURKEY: *The UN in Turkey*. [online] [cit.2021-03-20]. dostupné na internete: <<https://turkey.un.org/en/about/about-the-un>>

⁴⁸UNOSSC: *What is South-South Cooperation?*. [online] [cit.2021-03-20]. dostupné na internete: <<https://www.arab-ecis.unsouthsouth.org/about/what-is-south-south-cooperation/>>

⁴⁹UNITED NATIONS TURKEY: *The UN in Turkey*. [online] [cit.2021-03-20]. dostupné na internete: <<https://turkey.un.org/en/about/about-the-un>>

Je očividné, že od roku 2013 rast tureckej ekonomiky spomalil a trápí sa dodnes.⁵⁰ Na grafe č.2 vidíme vývoj rastu HDP Turecka na obyvateľa v rokoch 2003 až 2019.

Graf č.2 : vývoj HDP Turecka na obyvateľa v dolároch



Prameň: GDP per capita (current US\$) – Turkey. dostupné na internete: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=TR>

Najväčšiu časť tureckého importu tvoria zlato, rafinovaná ropa, ropa, časti vozidiel a železný šrot. Najväčšiu časť tureckého exportu tvoria automobily a ich súčiastky, rafinovaná ropa, dodávky, šperky a oblečenie. Najvýznamnejšími exportnými obchodnými partnermi Turecka sú Nemecko, Spojené kráľovstvo, Irak, Taliansko a USA. Najvýznamnejšími importnými obchodnými partnermi Turecka sú Nemecko, Čína, Rusko, USA a Taliansko.⁵¹ Môžeme si všimnúť, že Nemecko je najvýznamnejším obchodným partnerom Turecka aj v prípade importu aj exportu. To znamená, že Turecko sa aktívne zapája do medzinárodného obchodu, a že prípadná strata Nemecka ako obchodného partnera by znamenala pre Turecko prudký pokles rastu HDP.

⁵⁰THE WORLD BANK: *GDP (current US\$) – Turkey*. [online] [cit.2021-03-21]. dostupné na internete: <<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=TR>>

⁵¹ THE WORLD FACTBOOK: *Turkey*. [online] [cit.2021-03-21]. dostupné na internete: <<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/turkey/>>

3.3 Turecko v G-20

Skupinu všetkých krajín G-20 tvorí až 80 % svetového hrubého domáceho produktu a približne 60 % obyvateľov Zeme. G-20 bolo založené 25.9.1999 a vzniklo za účelom dosiahnutia stabilného svetového rastu a predídeniu hospodárskej krízy v budúcnosti pomocou koordinácie najväčších ekonomík sveta.⁵²

V roku 2015 bolo Turecko predsedníckym štátom samitu G-20. Uskutočnil sa 15. – 16.11.2015 v Antalyi. Predsedníctvo bolo zamerané na rozvoj inkluzívneho rastu, globálneho obchodu a investícií. Krajiny G-20 sa na tureckom samite dohodli na 3 dlhodobých cieľoch. Prvým cieľom, ktorý si stanovili a jeho plnenie stále pretrváva, je znížiť nezamestnanosť mladej generácie o 15 % do roku 2025. Druhým cieľom je znížiť nerovnosť. Tretím cieľom sa stal program, ktorý má doceliť začlenenie žien do pracovnej skupiny, čo má podporiť hospodársky rast. Okrem toho lídri krajín G-20 prijali rámec, ktorý posilní komunikáciu a koordináciu medzi rozvinutými a rozvojovými krajinami.

Turecko na tomto samite dalo do popredia otázku potreby pomoci malým a stredným podnikateľom. Presvedčením Turecka bolo skvalitniť prístup malých a stredných podnikateľov k financovaniu a začleneniu sa do svetového obchodu. V roku 2015 sa v Antalyi po prvýkrát v histórii G-20 diskutovalo aj o terorizme a utečeneckej kríze. Lídri sa na samite dohodli na dôraznom boji proti terorizmu vo svete a na zmysluplnejšom riešení utečeneckej krízy.⁵³

3.4 OECD a Turecko

Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) má v súčasnosti 37 členských štátov. Tieto štáty tvoria až 80 % svetového obchodu. Jedným z krajín, ktoré vstúpili ako prvé do OECD bolo Turecko. Turecko sa stalo jej členom už 2.8.1961 a pokračuje v členstve dodnes.⁵⁴

Rozpočet OECD funguje na základe finančných príspevkov od jednotlivých štátov a každý štát prispieva do rozpočtu inou čiastkou, v závislosti od veľkosti ekonomiky. V roku 2019 predstavoval rozpočet OECD 386 miliónov eur, z čoho Turecko prispelo do rozpočtu vo výške 2,2 %. Pre porovnanie, výška príspevku Slovenskej republiky

⁵²University of Toronto: *G20 information centre*. [online] [cit.2021-03-21]. dostupné na internete: <<http://www.g20.utoronto.ca/g20whatisit.html>>

⁵³MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS: *Turkey and G20*. [online] [cit.2021-03-21]. dostupné na internete: <<https://www.mfa.gov.tr/g-20-en.en.mfa>>

⁵⁴The balance: *OECD and member countries*. 16.1.2021 [online] [cit.2021-04-09]. dostupné na internete: <<https://www.thebalance.com/organization-economic-cooperation-development-3305871>>

predstavovala 1 %, Južnej Kórei 3,3 % a USA 20,5 %.⁵⁵

V roku 2012 predsedalo Turecko zasadnutiu ministerskej rady OECD. V roku 2013 sa uskutočnilo v Turecku ministerské stretnutie Medzinárodnej agentúry pre energetiku (IEA)⁵⁶, ktorá je súčasťou OECD a bola založená 18.11.1974, z dôvodu ropných šokov v roku 1973 za účelom zabezpečenia dodávok ropy.⁵⁷

V roku 2020 otvorila OECD v Istanbule regionálne centrum zamerané na globálne vzťahy. Výzvou nového centra je pomáhať členským krajinám v budovaní prosperujúcich spoločností a pomáhať ekonomikám zotaviť sa z ničivých dôsledkov COVID-19.⁵⁸

3.5 NATO a Turecko

Dnes je členmi NATO spolu 30 štátov. Turecko sa stalo členom NATO 18.2.1952 spolu s Gréckom.⁵⁹ Aj keď sa Turecko vo viacerých prípadoch nespráva tak, ako sa od členského štátu NATO žiada (podkapitola 2.5), stále je veľmi významným členom aliancie.

Turecké ministerstvo zahraničných vecí je presvedčené, že pre euroatlantický mier a stabilitu, je nevyhnutný konštruktívny vzťah založený na vzájomnom porozumení a spolupráci medzi NATO a Ruskom. Je názoru, že členstvo krajín západného Balkánu v NATO, je kľúčom k trvalému euroatlantickému mieru. Preto podporovalo pristúpenie Severného Macedónska do NATO, ktoré sa stalo 30. členom aliancie v roku 2020. Rovnako podporuje vstup Bosny a Hercegoviny do NATO a tiež normalizáciu vzťahov medzi Srbskom a Kosovom. Okrem euroatlantického regiónu podporuje aj normalizáciu vzťahov v Perzskom zálive.⁶⁰

3.6 Turecko v D-8

Za hlavného zakladateľa D-8 sa považuje bývalý predseda vlády a Erdoganov politický učeň Necmettin Erbakan, ktorý prišiel s myšlienkou založiť medzinárodnú

⁵⁵OECD: Member Countries' Budget Contributions for 2019. [online] [cit.2021-04-09]. dostupné na internete: <<https://www.oecd.org/about/budget/member-countries-budget-contributions.htm>>

⁵⁶MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS: *Turkey's Relations with the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)*. [online] [cit.2021-04-09]. dostupné na internete: <<https://www.mfa.gov.tr/oecd.en.mfa>>

⁵⁷IEA: *History From oil security to steering the world toward secure and sustainable energy transitions*. [online] [cit.2021-04-09]. dostupné na internete: <<https://www.iea.org/about/history>>

⁵⁸OECD: *OECD opens Istanbul Centre for Global Relations to support work with partner countries*. [online]. dostupné na internete: <<https://www.oecd.org/development/oecd-opens-istanbul-centre-for-global-relations-to-support-work-with-partner-countries.htm>>

⁵⁹Encyclopaedia Britannica: *North Atlantic Treaty Organization* 18.3.2021. [online] [cit.2021-04-09]. dostupné na internete: <<https://www.britannica.com/topic/North-Atlantic-Treaty-Organization/NATO-in-the-post-Cold-War-era>>

⁶⁰MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS: *Turkey's Relations with NATO*. [online] [cit.2021-04-09]. dostupné na internete: <<https://www.mfa.gov.tr/nato.en.mfa>>

organizáciu rozvojových krajín.⁶¹

Historicky prvý samit sa konal v Turecku po založení D-8. Druhý turecký samit sa konal 20.10.2017 a bol to deviaty samit celkovo. Erdogan okrem iného prišiel na tomto samite aj s myšlienkou rozšíriť organizáciu D-8 o ďalších členov, aby sa stala vo svete ešte silnejšou.⁶² Turecké predsedníctvo sa ukončilo dňa 7.4.2021, kedy Turecko odovzdalo svoje predsedníctvo Bangladéšu na prebiehajúcom samite v Dháke.⁶³ Na samite krajiny diskutovali o možných riešeniach dopadov COVID-19 na ekonomiky jednotlivých štátov. Diskutovalo sa aj o rozvoji ekonomickej spolupráce medzi krajinami a zároveň sa pokúšali nájsť spoločnú víziu v budúcnosti a potrebu vytvorenia akčného plánu na jej realizáciu.

Turecký minister zahraničných vecí Cavosuglu vo svojom prejave povedal: „*Ako Turecko sme od začiatku zdôrazňovali dôležitosť solidarity a spolupráce v boji proti COVID-19.*“ Tým zdôraznil dôležitosť spolupráce krajín pre lepšie zvládnutie dopadov COVID-19 a motivoval svojim prejavom krajiny k tomu, aby viac spolupracovali. O Turecku sa vyjadroval ako o krajine, ktorá v ťažkom období pomohla spolu 157 krajinám a 12 medzinárodným organizáciám.

Podľa tureckého ministra zahraničných vecí je turecká vláda presvedčená o nutnosti oddziť v niektorých prípadoch rozvojové krajiny v medzinárodnom menovom fonde. Turecká vláda vidí hlavnú víziu ekonomického rozvoja krajín D-8 v technológiách a mladej generácií. Mladá generácia má svoje zručnosti a nápady pretransformovať do výroby a následne tak vytvoriť finálny produkt, ktorý prinesie ekonomike vyššiu pridanú hodnotu. Export výrobkov s vyššou pridanou hodnotou by potom pomohol krajinám dosahovať aktívne saldo v medzinárodnom obchode. Preto treba podľa tureckej vlády podporovať hlavne mladú generáciu a inovácie, stať sa výrobcami technológii a nie ich spotrebiteľmi.⁶⁴

3.7 Turecko a OBSE

Turecko sa stalo členom Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe v deň jej vzniku, konkrétne 1.8.1975. Je jej aktívnym účastníkom a koordinátorom aj

⁶¹D-8 Organization for Economic Cooperation: *Brief History of D-8*. [online] [cit.2021-04-10]. dostupné na internete: <<https://developing8.org/about-d-8/brief-history-of-d-8/>>

⁶²MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS: *D8*. [online] [cit.2021-04-10]. dostupné na internete: <https://www.mfa.gov.tr/_d-8_.en.mfa>

⁶³AA: *Turkish president to virtually attend D-8 summit*. [online] [cit.2021-04-10]. dostupné na internete: <<https://www.aa.com.tr/en/turkey/turkish-president-to-virtually-attend-d-8-summit/2201750>>

⁶⁴D-8 Organization for Economic Cooperation: *Turkey hands over term presidency of D-8 to Bangladesh* [online] [cit.2021-04-10]. dostupné na internete: <<https://developing8.org/about-d-8/brief-history-of-d-8/>>

v súčasnosti.⁶⁵

Istanbulský samit konaný 19.11.1999 zohral v histórii vývoja Európy dôležitú úlohu. Predsedovia vlád OBSE prijali na Istanbulskom samite Chartu európskej bezpečnosti a dohodu o prispôsobení Zmluvy o konvenčných ozbrojených silách v Európe. Môžeme povedať, že spomínaný samit dopomohol v Európe k bezpečnosti, pretože počas neho boli prijaté niektoré opatrenia v rámci zmlúv, ktoré zabránili opakovaniu nežiadúcej histórie Európy.⁶⁶

Turecko sa počas svojho členstva v OBSE podieľa na projektoch OBSE finančnou aj technickou podporou. Turecká zahraničná politika sa zameriava najmä na oblasti Kaukazu a Balkánu. Spolupracuje na správe hraníc a s ňou spojenou colnou kontrolou. Taktiež spolupracuje na boji proti terorizmu alebo obchodovaniu s drogami. Turecko sa pokúša o zdokonaľovanie spolupráce v rámci OBSE, pomocou zabraňovania polarizácií medzi východom a západom v rámci organizácie. Turecko je tiež obhajcom konsenzu v rozhodovacom procese.

Turecké ministerstvo zahraničných vecí sa zmieňuje, že sa v rámci OBSE snažilo o vyriešenie dlhotrvajúceho konfliktu v Náhornom Karabachu. Toto stanovisko nepovažujeme za celkom pravdivé, pretože v podkapitole 2.8 sme analyzovali správanie Turecka a samotného Erdogana v rámci konfliktu v Náhornom Karabachu. Zistili sme, že prístup Turecka v tejto otázke mierotvorný nebol. V konečnom dôsledku však musíme povedať, že Turecko je významným a potrebným členom OBSE pre zachovanie stability v Európe v rámci všetkých bezpečnostných otázok. Bez dlhodobej kooperácie Turecka so štátmi OBSE by bola bezpečnosť Európy citeľne ohrozená.⁶⁷

⁶⁵MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS:*The Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE)*. [online] [cit.2021-04-17]. dostupné na internete: <<https://www.mfa.gov.tr/turkey-and-the-organization-for-security-and-cooperation-in-europe-osce.en.mfa>>

⁶⁶OSCE:*Istanbul Summit*[online] [cit.2021-04-17]. dostupné na internete: <https://www.osce.org/event/summit_1999>

⁶⁷MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS:*The Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE)*. [online] [cit.2021-04-17]. dostupné na internete: <<https://www.mfa.gov.tr/turkey-and-the-organization-for-security-and-cooperation-in-europe-osce.en.mfa>>

Záver

Od nástupu Erdogana do vlády sa začala turecká zahraničná politika viac angažovať do medzinárodného diania. Erdogan si vytýčil cieľ, urobiť z Turecka hlavného dominantu v regióne Blízkeho východu. V rokoch 2003 až 2021 sa odohralo v domácej politike ako aj zahraničnej politike Turecka veľa udalostí, ktoré ovplyvnili nielen samotné Turecko, ale aj okolitý svet. Začiatok vlády Erdogana sa niesol v znamení hospodárskeho rastu a zvyšovania demokratických hodnôt. Zmeny boli vykonávané hlavne z dôvodu presvedčenia Erdogana, že Turecko má možnosť vstúpiť do Európskej únie. Časom však Turecko v tomto pozitívnom vývoji prestalo, hospodársky rast sa začal spomaľovať a Turecko sa začalo opäť prepadať v indexoch ukazujúcich demokratické hodnoty.

To sa odrážalo aj na zahraničnej politike Turecka. Vzťahy medzi Európskou úniou a Tureckom sa začali zhoršovať. Turecko začalo viesť svoju politiku so zámerom dosiahnutia vlastných geopolitických záujmov vo svojom regióne aj vo svete. Štýl riadenia Erdoganovej zahraničnej politiky je najlepšie definovateľný práve v kontexte občianskej vojny v Sýrii a preto sme analýzu vývoja zahraničnej politiky Turecka vykonali práve na nej. Zistili sme, že turecká zahraničná politika je veľmi chaotická a vypočítavá. Štát ktorý bol Erdoganovým partnerom pred rokom, môže byť celkom reálne nasledujúci rok jeho nepriateľom. Práca nám dokázala vysvetliť komplikované vzťahy Turecka s Európskou úniou, Ruskom či USA. O charaktere zahraničnej politiky Turecka sme sa dozvedeli aj v rámci konfliktu Náhorného Karabachu a grécko–tureckého sporu o výlučnú ekonomickú zónu a kontinentálny šelf v Stredomorí. V poslednej kapitole sme si ukázali, ktorých významných medzinárodných organizácií je Turecko členom a charakterizovali turecké členstvo v nich.

Naším cieľom bolo vysvetliť vývoj tureckej zahraničnej politiky čo najdôkladnejšie a môžeme povedať, že cieľ bol stopercentne dosiahnutý. Ucelený obraz o zahraničnej politike Turecka sme dosiahli 3 spôsobmi. Stručným vysvetlením histórie Turecka. Analýzou zahraničnej politiky Turecka a komparáciou vzťahov Turecka s EÚ, Ruskom a USA. A skúmaním postavenia, názorov a významu Turecka v medzinárodných organizáciách.

Po prečítaní práce sme sa dozvedeli, že Turecko je silný štát schopný ovplyvňovať svojou zahraničnou politikou medzinárodne vzťahy. Zistili sme, že Turecko sa nachádza v problematickom regióne a jeho spolupráca s ostatnými krajinami v riešení kľúčových

otázok je nutná. Taktiež sme zhodnotili, že pre USA, Rusko aj EÚ je výhodou mať Turecko za partnera, a že presne toho si je Erdogan vedomý.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje

1. HITZEL FRÉDÉRIC. *Osmanská říše*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny. 2005. ISBN 80-7106-567-6.
2. KREISER KLAUS, Neumann K. CHRISTOPH. *Dějiny Turecka*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny. 2010. ISBN 978-80-7422-012-8.
3. PONÍŽILOVÁ MARTINA: *Regionální řád a mocnosti blízkého východu*. Praha : Nakladatelství Dokořán. 2016. ISBN 978-80-7363-813-9.
4. CAGAPTAY SONER: *The new sultan*. London : I.B. TAURIS. 2020. ISBN 978-1-83860-068-7

Internetové zdroje

1. Encyclopaedia Britannica: *Turgut Özal* [online] [cit.2020-11-20]. Dostupné na internete: <<https://www.britannica.com/biography/Turgut-Ozal>>
2. WORLD BANK.: *World domestic product 2019* [online] [cit.2020-11-21]. Dostupné na internete:<databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf>
3. Encyclopaedia Britannica:*Necmettin Erbakan*[online] [cit.2020-11-22]. Dostupné na internete:<<https://www.britannica.com/biography/Necmettin-Erbakan>>
4. Encyclopaedia Britannica: *Rise of the AKP in the 21st century*[online] [cit.2020-11-22]. Dostupné na internete: <<https://www.britannica.com/place/Turkey/An-emboldened-Erdogan-and-the-AKP-face-resistance>>
5. Encyclopaedia Britannica: *Recep Tayyip Erdoğan*[online] [cit.2020-11-22]. Dostupné na internete: <<https://www.britannica.com/biography/Recep-Tayyip-Erdogan#ref1177429>>
6. The New York Times: *The Erdogan Experiment*. 11.5. 2003. [online] [cit.2020-11-22]. Dostupné na internete: <<https://www.nytimes.com/2003/05/11/magazine/the-erdogan-experiment.html>>
7. ALJAZEERA : *Timeline: Turkey's 'Ergenekon' trial*. 2013. [online] [cit.2020-11-26]. Dostupné na internete: <<https://www.aljazeera.com/news/2013/8/5/timeline-turkeys-ergenekon-trial>>
8. THE GUARDIAN: *Turkish referendum: all you need to know*. 2017. [online] [cit.2020-12-27]. Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/world/2017/apr/10/turkish-referendum-all-you-need-to-know>>

- 9. THE GUARDIAN:** *Turkish referendum: all you need to know*. 2017. [online] [cit.2020-12-28]. Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/world/2017/apr/10/turkish-referendum-all-you-need-to-know>>
- 10. EUROPEAN PARLIAMENT:** *European Parliament resolution on the Annual Report on Human Rights in the World 2004 and the EU's policy on the matter* [online] [cit.2020-12-28]. Dostupné na internete: <<https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2005-0150&language=EN>>
- 11. BBC:** *Reality Check: How soon can Turkey join the EU?*. 2016. [online] [cit.2020-12-28]. Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-35832035>>
- 12. DEFENSENEWS:** *Turkey cleared by US for \$3.5 billion Patriot missile deal, despite S-400 row*. 2018. [online] [cit.2021-01-05]. Dostupné na internete: <<https://www.defensenews.com/global/europe/2018/12/19/turkey-cleared-by-us-for-35-billion-patriot-missile-deal-despite-s-400-row/>>
- 13. REUTERS:** *Turkey says delivery of second S-400 battery complete*. 2019. [online] [cit.2021-01-05]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-turkey-security-usa-defense-russia-idUSKBN1W00AQ>>
- 14. ALJAZEERA:** *Analysis: Turkey's new S-400 proposal offers olive branch to US*. 2021. [online] [cit.2021-01-05]. Dostupné na internete: <<https://www.aljazeera.com/news/2021/2/10/turkey-proposes-model-to-resolve-s-400-dispute-with-us>>
- 15. The Washington Post:** *How Turkey lost Russia and the West*. 2020. [online] [cit.2021-02-12]. Dostupné na internete: <<https://www.washingtonpost.com/opinions/2020/03/16/how-turkey-lost-russia-west/>>
- 16. European Commission:** *EU Facility for Refugees in Turkey: €6 billion to support refugees and local communities in need fully mobilise*. 2019. [online] [cit.2021-02-12]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_19_6694>
- 17. DW:** *Erdogan warns 'millions' of refugees heading to Europe*. 2020. [online] [cit.2021-02-12]. Dostupné na internete: <<https://www.dw.com/en/erdogan-warns-millions-of-refugees-heading-to-europe/a-52603580>>

- 19.** REUTERS : *Greece will protect its borders, migrants will be turned back, PM says.*2020 [online] [cit.2021-02-12]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-turkey-security-usa-defense-russia-idUSKBN1W00AQ>>
- 20.** CNBC: *Hundreds of ISIS prisoners are escaping from camps in northern Syria amid Turkish offensive.* 2019 [online] [cit.2021-02-12]. Dostupné na internete: <<https://www.cnbc.com/2019/10/14/isis-prisoners-are-escaping-from-camps-in-syria-amid-turkish-offensive.html>>
- 21.** BBC: *Nagorno-Karabakh profile.* 18.11. 2020. [online] [cit.2021-03-05]. Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-18270325>>
- 22.** ALJAZEERA: *What's Turkey's role in the Nagorno-Karabakh conflict?*.30.10.2020.[online] [cit.2021-03-05]. Dostupné na internete: <<https://www.aljazeera.com/features/2020/10/30/whats-turkeys-role-in-the-nagorno-karabakh-conflict>>
- 23.** CNN: *Biden officially recognizes the massacre of Armenians in World War I as a genocide.*21.4.2021. [online] [cit.2021-04-29] Dostupné na internete: <<https://edition.cnn.com/2021/04/24/politics/armenian-genocide-biden-erdogan-turkey/index.html>>
- 24.** ALJAZEERA: *What's Turkey's role in the Nagorno-Karabakh conflict?*.30.10.2020.[online] [cit.2021-03-05]. Dostupné na internete: <<https://www.aljazeera.com/features/2020/10/30/whats-turkeys-role-in-the-nagorno-karabakh-conflict>>
- 25.** REUTERS: *Analysis: Russia and Turkey keep powder dry in Nagorno-Karabakh conflict.* 9.11.2020. [online] [cit.2021-03-05]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-armenia-azerbaijan-allies-analysis-idUSKBN27P0MN>>
- 26.** BBC: *Viewpoint: Russia and Turkey - unlikely victors of Karabakh conflict.* 12.11. 2020. [online] [cit.2021-03-06]. Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-54903869>>
- 27.** United Nations Convention on the Law of the Sea: *PART VI CONTINENTAL SHELF.* str.53. [online] [cit.2021-03-06]. Dostupné na internete: <https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf>

- 28.** ALJAZEERA: *Greek MPs approve extension of territorial waters in Ionian Sea*.20.1.2021. [online] [cit.2021-03-06]: dostupné na internete: <<https://www.aljazeera.com/news/2021/1/20/greek-mps-approve-extension-of-territorial-waters-in-ionian-sea>>
- 29.** BBC: *Turkey-Greece tensions escalate over Turkish Med drilling plans*. 25.8.2020. [online] [cit.2021-03-06]. Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-53497741>>
- 30.** THE WORLD FACTBOOK: *International organizations and groups*. [online] [cit.2021-03-19]. Dostupné na internete: <<https://www.cia.gov/the-world-factbook/references/international-organizations-and-groups/>>
- 31.** Australian government: *MIKTA – Mexico, Indonesia, the Republic of Korea, Turkey and Australia*. [online] [cit.2021-03-20] Dostupné na internete: <<https://www.dfat.gov.au/international-relations/international-organisations/mikta/Pages/mikta>>
- 32.** UNITED NATIONS TURKEY: *The UN in Turkey*. [online] [cit.2021-03-20]. Dostupné na internete: <<https://turkey.un.org/en/about/about-the-un>>
- 33.** UNOSSC: *What is South-South Cooperation?*. [online] [cit.2021-03-20]. Dostupné na internete: <<https://www.arab-ecis.unsouthsouth.org/about/what-is-south-south-cooperation/>>
- 34.** THE WORLD BANK: *GDP (current US\$) – Turkey*. [online] [cit.2021-03-21]. Dostupné na internete: <<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=TR>>
- 35.** THE WORLD FACTBOOK: *Turkey*. [online] [cit.2021-03-21]. Dostupné na internete: <<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/turkey/>>
- 36.** University of Toronto: *G20 information centre*. [online] [cit.2021-03-21]. Dostupné na internete: <<http://www.g20.utoronto.ca/g20whatisit.html>>
- 37.** MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS: *Turkey and G20*. [online] [cit.2021-03-21]. Dostupné na internete: <<https://www.mfa.gov.tr/g-20-en.en.mfa>>
- 38.** The balance: *OECD and member countries*.16.1.2021 [online] [cit.2021-04-09]. Dostupné na internete: <<https://www.thebalance.com/organization-economic-cooperation-development-3305871>>
- 39.** OECD: *Member Countries' Budget Contributions for 2019*. [online] [cit.2021-04-09]. Dostupné na internete: <<https://www.oecd.org/about/budget/member-countries-budget-contributions.htm>>

- 40.** MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS: *Turkey's Relations with the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)*. [online] [cit.2021-04-09]. Dostupné na internete: <<https://www.mfa.gov.tr/oe.cd.en.mfa>>
- 41.** IEA: *History From oil security to steering the world toward secure and sustainable energy transitions*. [online] [cit.2021-04-09]. Dostupné na internete: <<https://www.iea.org/about/history>>
- 42.** OECD: *OECD opens Istanbul Centre for Global Relations to support work with partner countries*. [online]. Dostupné na internete: <<https://www.oecd.org/development/oe.cd-opens-istanbul-centre-for-global-relations-to-support-work-with-partner-countries.htm>>
- 43.** Encyclopaedia Britannica: *North Atlantic Treaty Organization* 18.3.2021. [online] [cit.2021-04-09]. Dostupné na internete: <<https://www.britannica.com/topic/North-Atlantic-Treaty-Organization/NATO-in-the-post-Cold-War-era>>
- 44.** MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS: *Turkey's Relations with NATO*. [online] [cit.2021-04-09]. Dostupné na internete: <<https://www.mfa.gov.tr/nato.en.mfa>>
- 45.** D-8 Organization for Economic Cooperation: *Brief History of D-8*. [online] [cit.2021-04-10]. Dostupné na internete: <<https://developing8.org/about-d-8/brief-history-of-d-8/>>
- 46.** MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS: *D8*. [online] [cit.2021-04-10]. Dostupné na internete: <https://www.mfa.gov.tr/_d-8_.en.mfa>
- 47.** AA: *Turkish president to virtually attend D-8 summit*. [online] [cit.2021-04-10]. Dostupné na internete: <<https://www.aa.com.tr/en/turkey/turkish-president-to-virtually-attend-d-8-summit/2201750>>
- 48.** D-8 Organization for Economic Cooperation: *Turkey hands over term presidency of D-8 to Bangladesh*. [online] [cit.2021-04-10]. Dostupné na internete: <<https://developing8.org/about-d-8/brief-history-of-d-8/>>
- 49.** MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS: *The Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE)*. [online] [cit.2021-04-17]. Dostupné na internete: <<https://www.mfa.gov.tr/turkey-and-the-organization-for-security-and-cooperation-in-europe-osce.en.mfa>>
- 50.** OSCE: *Istanbul Summit* [online] [cit.2021-04-17]. Dostupné na internete: <https://www.osce.org/event/summit_1999>

51. MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS:*The Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE).* [online] [cit.2021-04-17]. Dostupné na internete: <<https://www.mfa.gov.tr/turkey-and-the-organization-for-security-and-cooperation-in-europe-osce.en.mfa>>